

Samenvatting

Het is een algemene wet in Nederland dat buitenlanders ten behoeve van de integratie moeten deelnemen aan een Inburgeringsprogramma. Vroeger was de Inburgeringswet alleen geldig voor mensen die niet de Nederlandse nationaliteit bezaten. Heden ten dage is de Inburgeringswet geldig voor iedereen die niet in Nederland geboren is. De inburgeringswet geldt ook voor Antillianen met een Nederlands paspoort. De voornaamste reden hiervan is dat het integratieproces van een deel van de Antilliaanse gemeenschap, niet soepel verloopt. Dit is vooral het geval bij de jongeren. Op grond hiervan wil onze opdrachtgever antwoord krijgen op de tweeledige hoofdvraag:

Hoe ervaren de Antilliaanse jongeren het integratieproces in de Nederlandse samenleving in termen van risico's en kansen en welke beleidsconclusies kan men hieruit trekken?

Om deze vraag zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden hebben we besloten dit rapport onder te verdelen in drie delen te weten:

- een inleidend deel;
- een theoretisch deel;
- een praktisch deel.

Deel I: Inleidend hoofdstuk

Een synoniem van integratie is eenwording, maar in het algemeen kan hieronder verstaan worden dat een migrant volop meedraait in de samenleving waar hij is binnengekomen. Hij spreekt de taal, werkt, betaalt belasting, stemt en houdt zich aan de wet. Het integratiebeleid staat vast; er kan weinig aan veranderd worden. Het moet in acht genomen worden.

Deel II: De Theorie.

Dit deel richt zich op de achtergronden van integratie. Dit gebeurt door middel van een indeling in risicofactoren. De risicofactoren zijn verdeeld op microniveau en maatschappelijk niveau. Elke risicofactor heeft zijn eigen mate van beïnvloeding. Er wordt een indeling gemaakt naar de voorgeschiedenis van de Antillen, opvoeding, gezinssamenstelling, de woonomgeving, het onderwijs, drop-outs, vrienden en vrijetijdsbesteding en er wordt bekeken welke invloed deze factoren op het integratieproces hebben.

In de voorgeschiedenis geven we een beknopte beschrijving van de Curaçaoënaar. De Antilliaanse jongeren zijn over het algemeen met een autoritaire opvoedingsstijl opgevoed. Hierdoor kan de ontwikkeling van het zelf-ik, de persoonlijkheidskenmerken (laag zelfbeeld, lage zelfcontrole en lage zelfwaardering) beïnvloeden. Een goede gehechtheid is eveneens essentieel voor een goede ontwikkeling van de jongeren. De samenstelling van het gezin kan tevens van grote invloed zijn op de Antilliaanse jongeren. Ook spelen de kenmerken van de ouders een heel prominente rol bij de ontwikkeling van de jongeren. De risicofactoren op de woonomgeving, het onderwijs, drop-outs, vrienden en vrijetijdsbesteding zijn ingedeeld in de categorie van meer invloed op normoverschrijdend gedrag van de Antilliaanse jongeren. Als er sprake is van een lage sociale cohesie binnen het gezin, verhuismobiliteit en hoge bevolkingsdichtheid, wordt

de Antilliaanse jongere geen duidelijkheid en structuur aangeboden en heeft de doelgroep door deze instabiliteit ook zeer lage toekomstverwachtingen.

Ook het ontbreken van activiteiten voor deze jongeren heeft tot gevolg dat de jongeren naar de stad trekken of gaan rondhangen.

Onderwijs is ook voor de Antilliaanse jongeren heel belangrijk. De belangrijkste rol van de school is het overbrengen van kennis, maar tevens heeft de school een socialiserende functie; dit is heel verschillend per school. In het onderwijs gaat het om prestaties. Aan de hand hiervan krijgen leerlingen etiketten “opgeplakt” in de vorm van goed, matig, slecht. Een slechte prestatie kan negatieve gevolgen hebben, wat op hun beurt ertoe kan leiden dat de jongeren vroegtijdige schoolverlaten (drop-outs). rop-outs, d.w.z. vroegtijdige schoolverlaters worden. Vrienden kunnen het integratieproces beïnvloeden: vrienden uit de eigen cultuur kunnen het proces belemmeren; aan de andere kant kan vriendschap met Nederlanders bevorderlijk zijn voor de beheersing van de Nederlandse taal, een vereiste voor een soepeler verloop van de inburgering. De vrijetijdsbesteding kan ook bij de integratie van jongeren goed van dienst zijn, maar in sommige gevallen worden de Antilliaanse jongeren met tegenwerking geconfronteerd en raken ze hierdoor gefrustreerd en loopt het uit de hand.

Risicofactoren op maatschappelijk niveau zijn mogelijk beïnvloedbaar door de multiculturele samenleving, de politieke invalshoek, de media en etikettering. In de multiculturele samenleving spelen verschillende factoren een rol: zowel het cultuurverschil als het bezit van een andere nationaliteit heeft invloed op de integratie. De politieke invalshoek laat duidelijk zien hoe de overheid hierover denkt en wat de oplossing hiervoor kan zijn. De media geeft hier ook zijn bijdrage; de media kunnen de integratie zowel positief als negatief beïnvloeden door hun artikelen en programma's. Etikettering kan een persoon ook zowel positief als negatief beïnvloeden. Vaak wordt etikettering in de negatieve zin gebruikt. Het positieve handelen van een Antilliaan wordt heel zelden bekendgemaakt en/of gewaardeerd. Mocht er echter sprake zijn van een negatieve handeling dan wordt het over het algemeen wel bekendgemaakt.

Deel III: Praktijkonderzoek

Door middel van interviews bij maatschappelijke instellingen als SWA, TIP, Foyer Den Haag (DUWO) en Ruman Grandi hebben we, van zowel de genoemde instellingen als van de doelgroep, kennis kunnen nemen van de visie op en de suggesties voor oplossingen voor de integratieproblematiek van de Antilliaanse jongeren. Uit hetgeen door de vijf maatschappelijk werkers en de twintig Antilliaanse jongeren die we hebben geïnterviewd naar voren is gebracht, hebben we geconcludeerd dat zowel de instellingen als de doelgroep op de hoogte zijn van de belemmeringen rondom het Antilliaanse integratieproces. We komen tot de conclusie dat het integratieproces reeds vanuit de Antillen plaats moet vinden en dat er een goede voorbereiding op de inburgering in Nederland moet zijn. Op grond van deze conclusies worden aanbevelingen gedaan.

Voorwoord

We zijn studenten van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan de Haagse Hogeschool en zijn op projectbasis in dienst van de Stichting Welzijnsbevordering Antillianen en Arubanen (SWA). In september 2003 hebben we de opdracht gekregen te onderzoeken in hoeverre haar instelling en andere maatschappelijke instellingen als TIP, Foyer Den Haag (DUWO), Ruman Grandi een bijdrage kunnen leveren aan een effectievere integratie van Antilliaanse jongeren in de Nederlandse samenleving. In ons adviesrapport geven wij een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksbevindingen. Er is niet alleen een inventarisatie gemaakt van de obstakels die door de doelgroep wordt aangegeven en de mogelijke oplossingen hiervoor, maar ook van zowel de belangrijkste wensen en behoeften van de doelgroep als van de instellingen.

We hebben in het kader van onze studie maatschappelijk Werk en Dienstverlening voor het onderwerp “de integratie van Antilliaanse en Arubaanse jongeren in de Nederlandse samenleving” gekozen. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat we op Curaçao onderzoek hebben verricht en verder geen onderscheid maken tussen jongeren afkomstig van Curaçao, Bonaire en de Bovenwindse eilanden, omdat er ons inziens geen wezenlijk verschil is tussen deze jongeren. Bovendien maken de verschillende maatschappelijke instellingen en de media ook geen onderscheid.

De titel luidt “***Hulanda mi ta bai***” oftewel “**Ik ga naar Nederland**”. Dit om een beeld te geven van de wijze waarop Antilliaanse Jongeren onvoorbereid naar Nederland emigreren. Ze zullen wel zien hoe het uitpakt als ze eenmaal in Nederland zijn. De meesten hebben geen perspectief; ze besluiten naar Nederland te gaan op advies van vrienden die al in Nederland wonen. Ze nemen de moeite niet om zich door de daartoe aangewezen instellingen over het leven in Nederland te laten informeren. Daarom besteden we ook aandacht aan een aantal factoren (onderwijs en gezin) die van invloed kunnen zijn op deze nonchalante opstelling van onze doelgroep.

Wij achten het van belang hier aandacht aan te besteden, omdat de Antilliaanse jeugd steeds vaker in een negatief daglicht wordt gesteld, waarbij het accent ligt op het meest voorkomend maatschappelijk probleem: het integratieproces dat niet soepel verloopt. De meningen zijn erg verdeeld over de manier waarop de Antilliaanse jeugd omgaat met het integreren en met wat haar in dit kader door de Nederlandse samenleving aangeboden wordt. Dat we zelf respectievelijk uit de Nederlandse Antillen afkomstig zijn en ook het integreren ervaren hebben, is voor ons des te meer een drijfveer geweest om ons met het onderzoek bezig te houden.

Als slot willen we eenieder bedanken die zijn medewerking verleend hebben voor de totstandkoming van ons onderzoek. Een bijzonder woord van dank gaat ten eerste uit naar de respondenten, die ons gastvrij hebben ontvangen en ons zeer ter wille zijn geweest. Voorts willen we de medewerkers van SWA van harte bedanken voor hun inhoudelijke bijdrage en morele steun. Ten slotte zijn wij mevrouw A. Jones en mevrouw M. Victoria van het Ministerie van Justitie zeer erkentelijk voor de waardevolle adviezen en gegevens die ze ons hebben verschaft.

Den Haag, juni 2004

Norely Brunken & Ludwiska Petrochi

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord	3
Inleiding	7
Onze visie, conclusie en strategieën als maatschappelijk werker	10

Deel I: Inleidende hoofdstukken

1. Inleidend hoofdstuk	17
1.1 Integratie in Nederland	17
1.2 Het integratiebeleid	17
1.3 Conclusie	18
2. Cijfers van de aanwezigheid van Antillianen in Nederland	20
2.1 Inleiding	20
2.2 Samenstelling naar leeftijd	21
2.3 Spreiding over gemeenten 1999-2001	22
2.3.1 Geografische spreiding	22
2.4 Verhuisgedrag	23
2.5 Onderwijs	23
2.6 Arbeidsmarkt	24
2.7 Werkloosheid	24
2.8 Conclusie	25

Deel II: De Theorie

3. Risicofactoren op microniveau	28
3.1 Inleiding	28
3.2 Voorgeschiedenis van de Antillen	28
3.3 Opvoeding	31
3.4 Antilliaanse opvoedingsstijlen	32
3.5 Gezinssamenstelling	33
3.6 Woonomgeving	35
3.7 Onderwijs	37
3.7.1 Drop-outs	38
3.8 Vrienden	39
3.9 Vrijtijdsbesteding	41
3.10 Conclusie	41

4. Risicofactoren op maatschappelijk niveau	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Multiculturele samenleving	43
4.3 Politieke invalshoek	45
4.4 Media	47
4.5 Etikettering	47
4.6 Conclusie	48

Deel III:

5. Praktijkonderzoek: maatschappelijke instellingen	50
5.1 Inleiding	50
5.2 Stichting Welzijnsbevordering Antillianen en Arubanen (SWA)	50
5.2.1 Het interview hulpverlener	52
5.2.2 Het interview doelgroep	53
5.2.3 Conclusie SWA	55
5.3 TIP	56
5.3.1 Het interview hulpverlener	57
5.3.2 Het interview doelgroep	58
5.3.3 Conclusie TIP	59
5.4 Foyer Den Haag	60
5.4.1 Het interview hulpverlener	60
5.4.2 Het interview doelgroep	61
5.4.3 Conclusie Foyer Den Haag	63
5.5 Ruman Grandi	64
5.5.1 Het interview doelgroep	65
5.5.2 Conclusie Ruman Grandi	66
5.6 Samenvattende eindconclusie praktijkonderzoek	67

Literatuurlijst	68
------------------------	-----------

Bijlagen	70
-----------------	-----------

Inleiding

Door de huidige economische malaise van de Nederlandse Antillen, met name Curaçao en Aruba, zijn de Antillianen gedwongen om naar Nederland te komen. Ze vertrekken met de hoop op een betere toekomst en kampen eenmaal in Nederland met een veelheid aan problemen. Hoewel ze de Nederlandse nationaliteit bezitten, hebben ze het Papiamentu of Engels als moedertaal en schiet de beheersing van het Nederlands ernstig tekort. Velen verkeren vrij snel na aankomst in Nederland in financiële nood en worden met andere problemen geconfronteerd vanwege de lange duur van procedures van huisvesting en een eventuele uitkeringstoekenning. Extra complicaties doen zich voor, wanneer blijkt dat ze niet terug kunnen vallen op familie of vrienden. Antillianen zijn Nederlanders, maar ervaren dat ze als vreemdelingen gezien en behandeld worden. Anders dan veel vreemdelingen echter komen ze juist vanwege hun Nederlanderschap niet in aanmerking voor speciaal ten behoeve van vreemdelingen in het leven geroepen regelingen en voorzieningen. Door deze bijzondere positie raken zij tussen wal en schip. De aanhoudende moeilijke situatie van veel Antilliaanse nieuwkomers (het te lang uitblijven van voldoende inkomen, geschikte huisvesting, betaald werk, enz.), maar ook van jongeren die veel langer in Nederland wonen, kan ertoe bijdragen dat sommigen van hen afglijden naar crimineel gedrag.

We zijn van mening dat de meeste risicofactoren met elkaar te maken hebben. Zoals onderwijs, werk, vrije tijd, huisvesting, opvoedingsklimaat en toekomst perspectief. Zowel SWA als wij zijn van mening dat het onderwijssysteem van de Antillen niet aansluit op dat van Nederland. Een gevolg hiervan kan een leer- en taalachterstand zijn. Deze achterstand kan ook het vinden van een baan bemoeilijken. Meestal heeft deze doelgroep geen zinvolle dagbesteding en gaat op zoek naar uitdagingen om actie in het dagelijks leven te brengen. Deze jongeren zijn vaak geen lid van een sportvereniging wegens hun gebrek aan de nodige financiën. Deze doelgroep heeft bij haar komst in Nederland dikwijls geen stabiele huisvesting en is afhankelijk van familie en vrienden. Het wegvallen van de steun van familie en vrienden leidt tot (veelvuldig) verhuizen. De opvoedingsstijl van de Antilliaanse jongeren levert niet voldoende bijdrage aan hun integratie in de Nederlandse samenleving. Een groot deel van deze doelgroep heeft weinig toekomstperspectief, doordat ze soms weinig gemotiveerd zijn of geen kans krijgen te laten zien wat ze waard zijn.

De SWA legt vanuit haar dubbele verantwoordelijkheid als uitvoerder van het beleid en belangenbehartiger van de Antilliaanse gemeenschap verantwoording af over de mate waarin haar beleid en activiteitenprogramma overeenstemming vertoont met de speerpunten van het integratiebeleid. Mede hierom wil SWA antwoord op de volgende hoofdvraag krijgen.

Vraagstelling

Hoofdvraag:

Hoe ervaren de Antilliaanse jongeren het integratieproces in de Nederlandse samenleving in termen van risico's en kansen en welke beleidsconclusies kan men hieruit trekken?

Om een antwoord op deze vraag te krijgen hebben we besloten twintig Antilliaanse jongeren te interviewen over hun ervaringen tijdens hun integratieproces. In het interview met vijf maatschappelijk werkers hebben we geprobeerd achter de visie op de integratieproblematiek van Antilliaanse jongeren in Nederland te komen. Mede op basis hiervan hebben we geprobeerd tot een aantal strategieën te komen voor maatschappelijk werkers voor de aanpak van de integratieproblematiek. We zijn in het vervolg van de volgende deelvragen uitgegaan:

Deelvragen:

-Onderwijs:

In hoeverre kan de leer- en taalachterstand het integratieproces belemmeren?

-Werk:

Ligt de matige arbeidsparticipatie van de Antilliaanse jongeren aan de leer- en taalachterstand?

-Vrije tijd

Wat is de reden dat deze doelgroep niet deelneemt aan activiteiten die georganiseerd worden? Ligt het aan een gebrek aan belangstelling hiervoor of aan de financiële mogelijkheden?

-Huisvesting

Maakt het tekort aan huisvesting in Nederland dat deze doelgroep geen stabiele woning heeft bij haar komst in Nederland.

- Opvoedingsklimaat

In hoeverre heeft de Antilliaanse opvoeding invloed op het integratieproces in Nederland?

-Toekomstperspectief

Wat is de reden dat de Antilliaanse jongeren weinig of geen toekomstperspectief hebben?

Doelstelling:

Het vinden van een verklaring voor het matige verloop van het integratieproces van de doelgroep in de Nederlandse samenleving en het aangeven van de ervaringen en belemmeringen die daarmee te maken hebben.

Wij zullen hierbij uitgaan van de tweedelige vraagstelling:

- a. Aan welke belemmeringen dienen we extra aandacht te besteden om het integratiebeleid voor Antilliaanse jongeren efficiënter te laten verlopen?
- b. Aan welk van de drie niveaus, micro (doelgroep), meso (instellingen) of macro (overheidsinstanties), moeten we de meeste aandacht schenken teneinde de aanpassingsproblematiek op te lossen?

Aangezien er verschillende onderzoeken zijn verricht naar de belemmeringen en obstakels en veel minder of weinig naar de doelgroep met haar ervaringen en haar visie op integratie hebben we besloten onze aandacht op de doelgroep te richten.

Opbouw

Hoofdstuk 1

Inleidende hoofdstuk

In dit hoofdstuk komen de kernbegrippen van de integratie in Nederland aan de orde en wordt aangegeven voor wie het integratiebeleid opgesteld is.

Hoofdstuk 2

Cijfers van de aanwezigheid van Antillianen in Nederland

In dit hoofdstuk worden cijfers van Antillianen die zich in Nederland bevinden in tabellen weergegeven, met een duidelijk zicht op de geografische spreiding en spreiding over de gemeenten. Verder wordt ook een duidelijk beeld gegeven van het verhuisgedrag, het onderwijs, de arbeidsmarkt en de werkloosheid onder de Antillianen.

Hoofdstuk 3

Risicofactoren op microniveau

In dit hoofdstuk geven we een beeld van de risicofactoren bij de opvoeding, gezinssamenstelling (gezinsgrootte, eenoudergezin, tienermoeder) die van invloed kunnen op de integratie van de Antilliaanse doelgroep.

De woonomgeving kan invloed hebben op integratie. Ook hierbij kan het onderwijs een grote rol spelen, met name aan de drop-outs die vaak in het criminele circuit kunnen belanden. Vrienden en vrijetijdsbesteding kunnen ook invloed hebben op deze jongeren: ook Antilliaanse jongeren kennen de behoefte bij een groep te horen.

Hoofdstuk 4

Risicofactoren op maatschappelijk niveau

In dit hoofdstuk houden we ons bezig met de multiculturele samenleving van het Nederland van vandaag. Onze aandacht heeft ook de politieke invalshoek ten opzichte van de integratie. Voorts belichten we de rol van de media, die zowel een positieve als negatieve invloed hebben op de integratie van deze doelgroep. Er wordt verder uitgelegd wat etikettering inhoudt en hoe dit uitgeoefend wordt op de Antillianen.

Hoofdstuk 5

Praktijkonderzoek : De maatschappelijke instellingen

Er wordt stilgestaan bij de visie van de verschillende geïnterviewde instellingen met betrekking tot het integratieproces van de Antilliaanse jongeren in de Nederlandse samenleving. Per instelling wordt wat algemene informatie gegeven en worden de werkzaamheden beschreven.

We hebben ook in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de visie van de maatschappelijk werkers op het moeizame verloop van het integratieproces onder de Antilliaanse doelgroep.

Onze visie, conclusie en strategieën als maatschappelijk werker

In ons beleidsrapport gaan wij uit van de navolgende vraagstelling:

Hoe ervaren de Antilliaanse jongeren het integratieproces in de Nederlandse samenleving in termen van risico's en kansen en welke beleidsconclusies kan men hieruit trekken?

In dit hoofdstuk zijn wij op basis van ons onderzoek tot aanbevelingen gekomen die een antwoord geven op de bovengenoemde vraagstelling. Wij zullen naar voren brengen wat naar onze mening van essentieel belang is voor de hulpverleners die te maken krijgen met jongeren die uit de Antillen komen.

Ons streven is een verklaring te vinden voor het matige verloop van het integratieproces van de doelgroep in de Nederlandse samenleving en het aangeven van de belemmerende factoren en ervaringen die daarmee te maken hebben.

Het door de criminaliteitsproblematiek ingegeven negatieve imago van de Antilliaan in de Nederlandse samenleving drukt erg op het welbevinden van de Antillianen in Nederland en is een bron van ongemak en onzekerheid. Sommigen menen dat er te weinig valt te veranderen en reageren gelaten op de problematiek. Anderen tonen vermijdingsgedrag. Zij zeggen liever weg te blijven van Antilliaanse publieke bijeenkomsten en evenementen uit angst zelf betrokken te raken bij criminaliteit. Soms betekent dit dat men liever niet als Antilliaan geïdentificeerd wil worden.

Wij zijn echter van mening dat er wel iets aan gedaan kan worden om de meeste jongeren te begeleiden en op de juiste weg te helpen. Antillianen die gedwongen door de huidige economische malaise van de Antillen, met name op Curaçao, met de hoop op een betere toekomst naar Nederland komen, kampen met een veelheid aan problemen. Hoewel men Nederlander is, heeft men het Papiamentu of Engels als moedertaal en schiet de beheersing van het Nederlands ernstig tekort. Deze taalachterstand dient goed aangepakt te worden zodat Antilliaanse jongeren zich beter kunnen handhaven in de Nederlandse maatschappij. Er is in het algemeen ook onvoldoende of helemaal geen opvang voor Antillianen wanneer zij aankomen in Nederland. Zij worden niet begeleid om een goede entree in de samenleving te maken. De woonwijken waar de Antilliaanse jongeren zich in Nederland vestigen zijn meestal probleemwijken. Door hun lage inkomen zijn ze gedwongen op zoek te gaan in buurten waar de huurprijzen goedkoop zijn, zonder erbij stil te staan dat deze buurten gemarginaliseerd zijn. De autochtone groep die in deze buurten woont, trekt naar andere buurten; dit staat de aanpassing van de Antilliaanse jongeren in de weg. Ze verkeren in een circuit waarbinnen ze alleen maar negatieve dingen kunnen oppakken. Jongeren die bij aankomst in Nederland door een mentor worden begeleid bij het zoeken naar huisvesting, werk en scholing en verder wegwijs worden gemaakt in de Nederlandse samenleving raken niet in de criminaliteit verzeild. Degenen die geen begeleiding krijgen, komen gemakkelijk in de verleiding voor de weg van de minste weerstand. Ze zoeken naar een manier om snel aan (veel) geld te komen en belanden daardoor in het criminele circuit.

Ook de bureaucratie in Nederland belemmert de integratie van de Antilliaanse jongeren. Nederland stelt te hoge eisen om deel uit te maken van de Nederlandse samenleving. Behalve dat de doelgroep de Nederlandse taal moet beheersen is het ook nog zo dat

zij die dakloos zijn niet in aanmerking komen voor een ABW -uitkering omdat ze geen verblijfsadres hebben. Dit maakt dat deze doelgroep steeds meer in de problemen raakt en/of in het criminele circuit belandt.

Volgens ons is het merendeel van de problemen waar de Antilliaanse jongeren mee kampen te wijten aan de opvoeding die ze hebben gekregen. Zoals in paragraaf 3.1 en 5.6 staat beschreven zijn de eerste levensjaren van een kind essentieel voor een normale ontwikkeling. Zowel de Antilliaanse jongeren als hun ouders (opvoeders) verdienen een nieuwe kans om bijgeschoold te worden. Dit geldt ook voor de andere risicofactoren, zoals opvoeding, gezinssamenstelling die benoemd zijn in hoofdstuk 3.

Het onderwijssysteem van de Antillen dient bijgesteld te worden en moet aangepast worden aan dat van Nederland. We denken dat hierdoor de leer- en taalachterstand voorkomen kan worden wanneer deze doelgroep naar Nederland emigreert. Naarmate deze achterstand ingelopen wordt, zal ons inziens de werkeloosheid en het aantal drop-outs onder deze doelgroep teruggedrongen worden

De doelgroep dient de kans te krijgen om met voorstellingen en/of suggesties te komen voor activiteiten die hen aanspreken. Wat de huisvestingsproblematiek betreft zijn wij van dezelfde mening als de adviesnota “Net Loke Falta” die zegt dat er meer opvang moet komen voor deze doelgroep. De doelgroep dient constant gemotiveerd en begeleid te worden, wil men dat haar integratieproces makkelijker verloopt. Maar de Antilliaanse doelgroep dient wel eerst bewust gemaakt te worden van de risicofactoren die hun integratie en/of aanpassing belemmeren.

Strategieën

Gedurende de bezinning op onze ervaring met de hulpverlening, de verwerking van ons onderzoek en de verdiepende literatuurstudies zijn wij ons gaan realiseren dat naast het aanreiken van strategieën voor de hulpverleners er op politiek gebied ook het een en ander verbeterd moet worden.

Wij zijn van de volgende strategieën uitgegaan: Empirisch-Rationele strategieën, Normatief-Reëducatieve strategieën, Macht-Dwang strategieën en Overige strategieën. De *Empirisch-Rationele strategieën* gaan ervan uit dat de mens rationeel is en dat mensen bereid zijn een bepaalde handelwijze te volgen wanneer men hen ervan heeft overtuigd dat dit in hun eigen belang is. Empirisch-Rationele strategieën maken ofwel gebruik van de (juiste) veronderstelling dat verandering van gedrag in principe kan worden bewerkstelligd als de vertaling van waarden (en hogere behoeften) en doeleinden kan worden beïnvloed of als werkelijkheidsvoorstellingen kunnen worden beïnvloed¹.

Wij zijn van mening dat er een samenhang bestaat tussen de Empirisch-Rationele strategie en de Normatief-Reëducatieve strategie. Wij zijn ook van mening dat hun gedrag en handelwijzen veranderd kunnen worden, wanneer Antilliaanse jongeren bewust gemaakt worden van hun problemen met betrekking tot de integratie.

De *Normatief-Reëducatieve strategieën* worden volgens Chin en Benne omschreven als gebaseerd op uitgangspunten en hypothesen over de mens en zijn motivatie die verschillen van de uitgangspunten van de Empirisch-Rationele strategieën. Chin en Benne zijn van de volgende vijf gemeenschappelijke elementen uitgegaan:

¹ De dynamiek van sociale systemen, Vlist, van der, R.

Normatief-Reëducatieve strategieën leggen in de eerste plaats alleen de nadruk op het cliëntsysteem en zijn betrokkenheid bij het uitwerken van programma's ter verandering en verbetering in zijn eigen belang. Men gaat er niet a priori vanuit dat het probleem waar de cliënt mee te kampen heeft, opgelost kan worden door betere technische informatie, hoewel deze mogelijkheid niet wordt uitgesloten. De hier-en-nu ervaringen bieden veelal een belangrijke basis voor het diagnosticeren van het probleem en het ontdekken van heropvoedingsbehoeften. Moeten niet bewuste elementen die de oplossing van het probleem in de weg staan bewust gemaakt worden en openlijk worden onderzocht? Er wordt gebruik gemaakt van sociaal-wetenschappelijke hulpmiddelen, onder andere van trainingsmethoden zoals die in de Verenigde Staten en Engeland tot ontwikkeling zijn gekomen. Wat hierbij van belang is, is het samen met het cliëntsysteem formuleren van het probleem, waarbij gebruik gemaakt wordt van de hier-en-nu-ervaring en de bewustwording. Het is hierbij van belang dat hulpverleners goed bekijken wie of wat de integratieproblematiek van deze doelgroep in stand houdt. Dus zowel het individu als zijn systeem is hierbij van belang.

Bij *Macht-dwang strategieën* leggen Chin en Benne in het algemeen de nadruk op politieke en economische sancties tegen degenen die de wet overtreden. Ook economische macht oefent een dwingende invloed uit op de beslissingen en het gedrag van degenen waarop die macht gericht is. Wij zijn van mening dat de economische situatie op de Antillen verbeterd kan worden als Nederland hierin investeert. Bij verbetering in de economische toestand op de Antillen kunnen de migratiecijfers van de Antillianen in Nederland teruggedrongen worden.

Bij *de overige strategieën* gaat het erom veranderingen te bewerkstelligen door middel van voorlichting. Door veranderingen aan te brengen in het sociale systeem kunnen de rolvervullers andere gedragsvoorschriften opgelegd krijgen en de attitude te veranderen, etc.

Empirisch-Rationele strategieën:

- Antilliaanse jongeren duidelijk wijzen op de consequenties van hun handelen of van hun gedrag

Antilliaanse jongeren weten vaak niet wat een strafblad betekent en wat de inhoud hiervan is, noch wat de strafmaat voor gepleegde delicten is.

- Meer welzijnsprojecten opzetten en stimuleren onder jongeren

De jongeren leren gedurende deze projecten vaardigheden die tot een bepaald beroep kunnen leiden, o.a. timmerman, metselaar, tegelzetter of administratieve beroepen.

- Antilliaanse jongeren het gevoel geven dat ze begrepen worden

Hierdoor creëer je een band met ze en win je hun vertrouwen. Wanneer je hun vertrouwen gewonnen hebt, staan ze meer open voor andere dingen en nemen ze dingen dan ook sneller van je aan.

Normatief-Reëducatieve strategieën:

- Inspelen op de interesses van de jongeren

Als hulpverlener peilen waar de interesses van de jongeren liggen.

- Haalbare doelen in samenspraak met de jongeren opstellen

De doelen moeten zo laagdrempelig mogelijk gemaakt worden dat de jongeren in kunnen zien dat ze zich aan het ontwikkelen zijn. Anders is de kans groot dat er frustratie bij hen ontstaat en zakt hun motivatie helemaal weg.

- Eigen verantwoording in het proces geven

Geen dingen aan de jongeren opleggen. Geef ze een rol in het opzetten van projecten. Laat ze voelen dat het hun project is!

- Motivatie hoog houden

De jongeren blijven stimuleren. Ze moeten kunnen zien dat ze vooruitgang boeken.

- Regelmatig evalueren

Samen met de jongeren kijken waar de knelpunten liggen en wat er verbeterd dient te worden.

Samen kijken naar de dingen die wel goed gaan en proberen deze dan samen met de jongeren in stand te houden.

- Plannen bijstellen

Aan de hand van de evaluatie de punten die verbetering behoeven in het bijgestelde plan verwerken. Geef ook hier de jongeren een rol in!

- Antilliaanse jongeren de normen en waarden van de Nederlandse cultuur leren

Bijeenkomsten organiseren voor en met Antilliaanse jongeren waarin de aandacht is gericht op:

- normen en waarden
- houding ten opzichte van elkaar
- ingaan op de vertaalproblematiek (zie voorgaande strategie)

- Assertiviteitscursussen aan Antilliaanse jongeren geven

De Antilliaanse jongeren leren op de juiste manier voor zichzelf op te komen zonder de ander schade toe te brengen.

- Bijscholing van de ouders

Ouders kunnen bijgeschoold worden om open te kunnen staan voor de nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld vloeken in het bijzijn van de kinderen kan niet. Het zich bewust worden van hun taalgebruik en een voorbeeld zijn voor hun kinderen. Respect moet van beide kanten komen, dus zowel van de ouders als van de kinderen.

- Het in balans houden van de opvoeding

Opvoeding dient in balans te zijn, wat betekent dat een kind zowel een moeder als een vader nodig heeft. Kinderen dienen van beide ouders te leren en beiden als voorbeeld te hebben.

- Relatie tussen ouder en kind

Ouders moeten duidelijk aangeven wat wel en niet mag en ook de reden ervan geven. Wanneer niet wordt gezegd waarom iets wel of niet toegestaan is, wordt het voor het kind een uitdaging. Deze kinderen lopen het risico non-assertief of perspectiefloos te worden. Bij een “goede” opvoeding wordt het doorzettingsvermogen van deze kinderen vergroot. Kinderen moeten een eigen personaliteit creëren door het kunnen geven van hun mening en door het onderhandelen met hun ouders. Als ze zich niet kunnen uiten, wordt de kans op agressief gedrag vergroot. Zowel ouders als kinderen dienen zich bewust te worden van hun gedrag.

- De rol die de hulpverleners spelen bij de vorming van het zelfbeeld van Antilliaanse jongeren

Het zelfbeeld krijgt iemand grotendeels door wat anderen hem als spiegel voorhouden. Dat betekent dat de invloed die de omgeving heeft op de vorming van het zelfbeeld is heel erg groot. Daarom is het van belang dat hulpverleners geen vooroordelen hebben ten opzichte van de doelgroep.

- Bijscholing van docenten op de Antillen

Opvoeden gebeurt niet alleen thuis maar ook op school. Daarom vinden wij dat ook docenten bijgeschoold kunnen worden. In Nederland krijgen docenten van basisscholen opvoedingscursussen; dat kan ook plaatsvinden in de Antillen.

Macht-dwang strategieën:

- Integratiebeleid

Het is niet onze bedoeling het integratiebeleid te veranderen². Waar het ons wel om gaat is een op “Antilliaanse maat” toegespitst beleid. Dat wil zeggen dat het beleid en aanbod van overheid en andere institutionele voorzieningen de Antilliaanse medeburger daadwerkelijk bereikt en voor de Antilliaan het meest juiste antwoord is op zijn behoefte of vraag.

- De Nederlandse taal

Ons inziens betekent een minder goede beheersing van de Nederlandse taal niet automatisch dat iemand niet goed geïntegreerd is in de Nederlandse samenleving. De woordenschat van de meeste Antillianen is bij hun komst in Nederland weliswaar vrij gering, maar na verloop van tijd is er een merkbaar verschil. Dit is vooral te merken bij de groep Antilliaanse jongeren die langere tijd in Nederland wonen en de Antilliaanse jongeren die reeds in Nederland zijn komen wonen. Desbetreffende instellingen, de doelgroep en wij zijn van mening dat Antilliaanse jongeren zo snel mogelijk na hun aankomst in Nederland begeleid moeten worden door een Antilliaanse mentor en/of begeleider met wie het contact soepeler zou kunnen verlopen, omdat de afstand qua taal kleiner is. Hiermee voorkom je dat Antillianen zich aan hun lot overgelaten voelen en beperk je de kans dat ze het slechte pad opgaan. Naar ons idee zou de mogelijkheid moeten bestaan in sommige gevallen een vertaler in te schakelen. Echter, wij zijn van

² Adviesnota “Net Loke Falta”

mening dat het meer aandacht besteden aan de Nederlandse taal (o.a. grammatica, zinsconstructies e.d.) bevorderlijk kan zijn voor een succesvol integratieproces.

- De sociaal-economische voorzieningen in de Antillen

De sociaal-economische voorzieningen in de Antillen dienen verbeterd te worden. Hiermee voorkom je dat de jongeren puur vanwege de betere voorzieningen naar Nederland komen, zonder rekening te houden met andere zaken zoals taal-, cultuur- en maatschappelijke verschillen.

- Reviseren van de beleidsplannen van de instellingen

De beleidsplannen van instellingen die zich met deze doelgroep bezighouden, moeten gereviseerd worden. Door een kwaliteitsonderzoek kan men evalueren in hoeverre ze zich aan hun visie en doelstelling houden.

Overige strategieën:

- Seksuele voorlichting

Het is van groot belang dat ouders open met hun kinderen kunnen praten over seksualiteit. Er zou geen schaamtecultuur moeten zijn.

- Schoolmaatschappelijk werkers op de Antillen

Door het inzetten van meer schoolmaatschappelijk werkers kunnen problemen gesignaleerd worden. Op de Antillen is er alleen maar een schoolmaatschappelijk werker in dienst ten behoeve van alle scholen. Als de schoolmaatschappelijk werker preventief te werk gaat, lopen de jongeren minder risico uit de boot te vallen.

Deel I: Inleidende hoofdstukken

1. Inleiding in het integratieproces in Nederland

Inleiding

Ter inleiding willen we aandacht besteden aan de kernbegrippen van de integratie in Nederland. We geven in dit hoofdstuk antwoord op de vragen: Wat is integratie? Wat houdt het integratiebeleid in?

1.1 Wat is integratie³?

Heel in het algemeen zou men kunnen zeggen dat een migrant goed geïntegreerd is als hij volop meedraait in de samenleving waar hij is binnengekomen: hij spreekt de taal, werkt, betaalt belasting, stemt en houdt zich aan de wet, stuurt zijn kinderen naar school en voelt loyaliteit jegens de staat die hem heeft opgenomen (allemaal zaken overigens die ook van de Nederlanders verlangd worden). Met andere woorden: de geïntegreerde immigrant is een burger geworden, in de ruime zin des woords. Zo bezien valt “integratie” samen met het klassieke begrip “burgerschap”.

De Parlementaire Commissie Blok definieert integratie als volgt: “Een persoon of groep is geïntegreerd in de Nederlandse samenleving wanneer sprake is van een gelijke juridische positie, gelijkwaardige deelname op sociaal-economisch terrein, kennis van de Nederlandse taal en wanneer gangbare waarden, normen en gedragspatronen worden gerespecteerd.”

Dit zijn enkele definities die Nederlanders geven aan integratie. Voor de Antilliaanse jongeren is het begrip integratie een vraagteken. De meeste jongeren zijn niet bekend met het woord. Pas wanneer men het woord “aanpassen” of een van de bovengenoemde kenmerken van integratie gebruikt, weten ze wat men bedoelt. Deze hele situatie is zeer zorgwekkend.

1.2 Het integratiebeleid¹

Het minderhedenbeleid is gericht op de sociale integratie van etnische minderheden. De impliciete vooronderstelling is dat deze groepen niet of in onvoldoende mate zijn geïntegreerd in de Nederlandse samenleving. De suggestie wordt gewekt dat zij buiten de Nederlandse samenleving staan en alsnog daarin moeten worden ingevoegd. Dit proces van invoeging zou bij voorkeur moeten plaatsvinden door onpersoonlijke marktkrachten, vooral die op de arbeids- en woningmarkt. Mensen met dergelijke ideeën gaan daarbij niet alleen voorbij aan de opvattingen over integratie van de betrokken groepen zelf, maar suggereren bovendien dat dit proces een objectief gebeuren is. Integratie is in de eerste plaats een cultureel proces. Het is subjectief en normatief en wordt vooral gekenmerkt door morele verwachtingen. De keuze voor de arbeidsmarkt is niet toevallig. Het betreft hier niet alleen een terrein dat wordt beschouwd als het centrale verdelingsmechanisme in de samenleving; ook de mate van integratie van minderheden wordt afgelezen aan hun positie op de arbeidsmarkt.

³ Beleidsnotitie Integratie van niet-westerse migranten in Nederland

Met het oog op het beleid om verandering in deze situatie te brengen zou men rekening moeten houden met de deelaspecten van integratie. Er zijn vier deelaspecten te onderscheiden.

1. Inburgering: het spreken en schrijven van de Nederlandse taal. Het volgen of hebben van voldoende opleiding en kennis om de arbeidsmarkt te kunnen betreden.
2. Economische integratie: het hebben van (kansen op) duurzame arbeid, ook van vrouwen.
3. Sociale integratie: het hebben van een sociaal netwerk buiten de eigen groep (zonder gevaar voor uitstoting door de groep om die reden). Het kennen van enige basisregels van het sociale verkeer. Het niet louter investeren in of overmaken van het verdiende naar het land van herkomst, maar ook en voornamelijk in en naar de eigen leefomgeving.
4. Politiek-culturele integratie: inzicht in en het onderschrijven van de kernnormen en kernwaarden van de Nederlandse rechtsstaat. Het hebben van een mentale band met Nederland en de wil om aan dit land een positieve bijdrage te leveren.

In de praktijk zijn deze vier aspecten echter niet los van elkaar te zien. Een migrant met werk integreert sneller in de samenleving dan een werkloze migrant; de overheid zou dus kunnen beginnen met het stimuleren van de economische integratie in de hoop dat de overige deelaspecten vanzelf volgen. Omgekeerd zal een migrant die de taal niet beheerst en bepaalde beleefdheidsregels niet kent, moeite hebben uit de werkloosheid te geraken. Zo blijkt dat “economische” integratie een minimum aan “inburgering” veronderstelt en vice versa. Het is moeilijk te bepalen wat eerst komt: taal of werk.

Integratieproblemen doen zich versterkt voor in de vier grote steden (Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht). Hier vooral vinden we de wijken met een zeer hoog percentage kansarme allochtonen, waarbij niet het allochtoon zijn, maar het kansarm zijn het grootste probleem is. Wel is er een direct verband tussen deze twee. Het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal of onvoldoende kennis van Nederlandse normen en gedrag patronen maakt de kans om in een moderne liberale samenleving te slagen zeer klein. Een allochtone onderklasse is hiervan het gevolg. Inburgering als eerste stap naar integratie moet daarom een eis zijn voor immigranten voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning.

1.3 Conclusie

Uitgaande van een onderzoek op het gebied van integratiebeleid zijn de onderzoekers van mening dat de sociale gevolgen van emigratie niet onderschat moeten worden. Wij leggen ons bij hun mening neer. Naarmate de afstand tot de westerse cultuur groter is, duurt het in het algemeen langer voordat een nieuwe populatie vergroeid raakt met de ontvangende samenleving. Men moet de taal leren, zich de Nederlandse waarden, normen en omgangsvormen eigen maken, zich kwalificeren voor de arbeidsmarkt, de vigerende rechtsorde verinnerlijken en, wellicht het belangrijkste, zich hier uiteindelijk thuis gaan voelen. Het inlopen van achterstanden in de zich snel ontwikkelende kennismaatschappij blijkt vaak meer dan een generatie te kosten. Het brengt voor het land van ontvangst ook kosten mee met betrekking tot de toerusting van nieuwkomers, de ontwikkeling van

sociale cohesie tussen bevolkingsgroepen en de aanpassing van maatschappelijke voorzieningen.

We willen aandacht besteden aan de twee belemmeringen die in het voorgaande zijn genoemd: de taal en het aansluitingsprobleem. Vele studies en onderzoeken hebben uitgewezen dat de taal voor Antilliaanse jongeren, met name de kansarme Antilliaanse jongeren, een barrière vormt. Sommige Antilliaanse jongeren zijn niet bekend met bepaalde woorden, maar dat betekent voor ons niet dat ze de taal niet goed beheersen. Het zijn meestal de Antillianen die minder dan een jaar in Nederland zijn, die de Nederlandse taal niet goed beheersen. We moeten toegeven, dat de jongeren je beter begrijpen wanneer er minder moeilijke woorden gebruikt worden. Ondanks dat deze jongeren een lager opleidingsniveau hebben of drop-outs zijn, kunnen ze de taal redelijk tot goed beheersen. Dit komt doordat ze de taal dagelijks horen en met bijvoorbeeld vrienden spreken. Beleidsmakers en instellingen moeten er rekening mee houden hoe ze dingen overbrengen. Wij hebben zelf meegemaakt dat we onze vraagstellingen moesten aanpassen. Instellingen die Antilliaanse jongeren als doelgroep hebben, moeten ook zeer laagdrempelig te werk te gaan. Hoogopgeleiden bij instellingen bijvoorbeeld moeten niet te moeilijke woorden gebruiken bij intakes en/of een begeleidingsproces, want anders komt de boodschap niet over. Hoogopgeleiden denken en praten op een ander niveau dan deze jongeren. Dit betekent dat zowel de instellingen als de doelgroep zich moeten aanpassen.

In hoofdstuk 2 zullen we uitvoerig stilstaan bij de cijfers betreffende de migratie van Antillianen naar Nederland. Aan de orde zullen komen: samenstelling naar leeftijd, spreiding over gemeenten, geografische spreiding, verhuisgedrag, onderwijs, arbeidsmarkt en werkloosheid.

2. Cijfers van de aanwezigheid van Antillianen in Nederland

2.1 Inleiding

De massale migratiestroom van Antillianen naar Nederland heeft ertoe geleid dat de meerderheid zich gaat concentreren in bepaalde steden, zoals Rotterdam, Tilburg, Den Haag, etc. met dien gevolge dat deze doelgroep voortdurend voor overlast zorgt⁴. De commerciële communicatiemiddelen, zoals de media lieten aan de hand van verschillende onderzoeken zien hoe slecht het werkelijk gaat met de Antilliaanse gemeenschap. Instellingen die zich met deze doelgroep bezighouden krijgen de vraag: “Wat hebben jullie nu eigenlijk gedaan?”. Deze vraag dwingt ze na te denken over hun doelstelling en de bijdrage die ze werkelijk leveren aan de ontwikkeling en emancipatie van de Antilliaanse gemeenschap.

Door de al besproken economische malaise in de Antillen nam de migratie vooral vanuit de Antillen aanzienlijk toe. Recente cijfers tonen echter aan dat er zich minder Antillianen in Nederland vestigen en dat het aantal personen dat terugkeert weer langzamerhand toeneemt. Het jaar 2002 kenmerkt zich door een opmerkelijke ontwikkeling: het aantal Antillianen en Arubanen dat naar Nederland vertrekt vertoont een zeer sterke daling. Het jaar 2000 liet nog een recordaantal zien van boven de 10.000 nieuwkomers uit de Nederlandse Antillen en Aruba. Dit was een hoogtepunt in een reeks jaren waarin de migratie sprongsgewijs toenam. In 2001 zette zich al een daling in. Het Centraal Bureau voor de Statistiek doet voor 2002 nu zelfs een schatting van 6.100, het laagste cijfer in vijf jaar.

Hieronder volgt een overzicht van het aantal Antillianen en Arubanen dat besloten heeft een bestaan in Nederland op te bouwen. De onderstaande cijfers geven een flinke toename in de jaren 1998, 1999 en 2000. Vanaf 2001 zien we een daling van het aantal nieuwkomers en een stijging van het aantal dat terug keert.⁵

Jaar	Vestiging in Nederland	Terugkeer naar het eiland van herkomst	Saldo
1997	4.751	2.905	1.864
1998	7.588	2.385	5.203
1999	8.813	2.646	6.167
2000	10.167	2.443	7.724
2001	8.320	2.899	5.421
2002 jan.	461	306	155
2002 (schatting)	6.100	Nnb.	Nnb.

* De gegevens zijn gebaseerd op onderzoek van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS)

⁴ Jaarverslag 2002, stichting Welzijnbevordering Antillianen en Arubanen

⁵ internet: www.ocan.nl/demografie/migratie.asp

Deze cijfers geven een duidelijk beeld van het aantal Antilliaanse immigranten. We kunnen er niet van uitgaan dat deze groep in zijn totaliteit voor overlast zorgt. Nee, het is een relatief kleine groep die zich daaraan schuldig maakt. Om een duidelijk beeld te krijgen van degenen die in het criminele circuit zitten moet men onderscheid gaan maken. Wat ten eerste heel essentieel is, is het onderscheid tussen ouderen en jongeren, werkers en niet-werkers, schoolgaande en niet-schoolgaande jongeren, gezin en eenoudergezin, etc. Ten tweede moet men ook bekijken waar deze groep zich gaat concentreren. Dit laatste is belangrijk, want waar je een grote concentratie van een bepaalde groep hebt, is het risico groot dat ze elkaar gaan na-afen. Het gevolg hiervan is dat bepaalde steden en buurten gestigmatiseerd worden. Er bestaan grote verschillen tussen de eerste generatie Antillianen die voor 1980 naar Nederland is gekomen en de generatie die zich na 1980 hier gevestigd heeft, wat de kenmerken van de wijk waarin zij woonachtig zijn betreft. Deze tweede categorie immigranten is vaak lager opgeleid en beheerst het Nederlands niet zo best of zelfs slecht. Zij wonen vaak in wijken met hoge concentraties allochtonen. In vergelijking met tweede-generatie Antilliaanse jongeren is het verschil groot. Antillianen van de tweede generatie doen het in sociaal-economisch opzicht vaak goed, hetgeen zichtbaar wordt in de forse spreiding over de verschillende typen wijken. Van alle hoger opgeleide etnische minderheden zijn het de Antillianen die het vaakst in ‘witte’ wijken wonen. Antillianen die voor 1981 naar Nederland zijn gekomen en de Antilliaanse tweede generatie onderscheiden zich qua vestigingspatroon nauwelijks van autochtonen.

2.2 Samenstelling naar leeftijd

De Antilliaanse/Arubaanse bevolking in Nederland bestaat uit relatief veel jongeren. Ruim 28% van de Antillianen en Arubanen is jonger dan 15 jaar en nagenoeg 60% is in de leeftijd van 0 tot 30 jaar. De Antilliaanse en Arubaanse 65-plussers vormen 2% van de A/A bevolking.⁶

	2000	2001	2002
Tot 15 jaar	31.390	33.810	35.497
15-30 jaar	33.435	36.625	38.836
30-45 jaar	25.845	28.075	30.026
45-65 jaar	14.440	16.290	17.915
65 jaar en ouder	2.095	2.315	2.596
Totaal	107.195	117.090	124.870

* De gegevens zijn gebaseerd op onderzoek van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) en hebben betrekking op de situatie per 1 januari van het aangegeven jaar. Arubanen worden niet apart geregistreerd door het CBS.

⁶ Internet: www.ocan.nl/demografie/leeftijd.asp

2.3 Spreiding over gemeenten, 1999 – 2001

%	1-1-1999	1-1-2001
Amsterdam	10,9	9,9
Rotterdam	14,2	15,0
Den Haag	7,3	7,7
Utrecht	1,7	1,6
Vier grote samen	34,1	34,2
150.000 - 225.000	11,9	15,1
125.000 - 150.000	6,4	4,8
100.000 - 125.000	9,1	8,0
75.000 - 100.000	6,1	7,0
50.000 – 75.000	10,8	10,3
25.000 – 50.000	12,5	12,3
<25.000	9,3	7,8

* De gegevens zijn gebaseerd op onderzoek van het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) en hebben betrekking op de situatie per 1 januari van het aangegeven jaar.⁷

2.3.1 Geografische spreiding

Momenteel wonen er nagenoeg 118.000 Antillianen en Arubanen in Nederland. Hiervan is 76.826 van de eerste generatie en 40.263 van de tweede. Vergeleken met andere minderheidsgroepen wonen de Antillianen en Arubanen verspreid over Nederland. De meesten wonen in Zuid- en Noord-Holland, respectievelijk 38% en 21%. Op afstand volgen Brabant, Gelderland en Utrecht.

Top tien steden van vestiging

Rotterdam	15.575
Amsterdam	11.125
Den Haag	7.955
Tilburg	3.735
Dordrecht	2.960
Groningen	2.590
Almere	2.510
Eindhoven	2.040
Nijmegen	1.805
Zoetermeer	1.795

Bron: Integratiemonitor 2000

⁷ Internet: www.ocan.nl/wonen/gemeenten.asp

2.4 Verhuisgedrag

De mate van tevredenheid over de huidige woning komt onder meer tot uiting in het percentage hoofden van huishoudens dat op zoek is naar een andere woning. Van de Antilliaanse hoofden van huishoudens was 27% woningzoekend in 2001, tegen 13% van de autochtonen. In 1998 zijn het vooral Antillianen en Arubanen die meer dan eens per jaar verhuisden, namelijk ongeveer 20%.

Van de vier grootste groepen etnische minderheden is de binnenlandse verhuismobiliteit het hoogst bij Antillianen en Arubanen. Ook verhuisden Antillianen en Arubanen vaker intergemeentelijk, dan binnengemeentelijk. Het gebied met het hoogste vertreksaldo is Groot-Amsterdam; het hoogste vestigingssaldo is Groot-Rijnmond.⁸

Binnen Nederland verhuisde personen naar etniciteit en verhuysfrequentie, 1998

	een keer verhuisd	twee keer verhuisd	drie keer of vaker verhuisd
Totaal	91	7	1
Autochtonen	92	7	1
Antillianen en Arubanen	82	14	4

Bron: *Intergratiemonitor 2000*

2.5 Onderwijs

Het opleidingsniveau van Antillianen/Arubanen is lager dan dat van de autochtonen.

Totaal gerealiseerd opleidingsniveau Antillianen/Arubanen in 2000⁹

%	Antillianen/Arubanen	Autochtonen
Max. BAO	22	12
Max. VBO/MAVO	30	25
Max. MBO	28	41
Max. HBO/WO	18	23

Bron: *Integratiemonitor 2002*

Gerealiseerd opleidingsniveau Antillianen/Arubanen in 2000 naar geslacht

%		
Mannen	Antillianen/Arubanen	Autochtonen
%		
Max. BAO	24	11
Max. VBO/MAVO	30	22
Max. MBO	27	42
Max. HBO/WO	16	25
Vrouwen		
Max. BAO	18	13

⁸ Internet: www.ocan.nl/huisvesting/verhuisgedrag.asp

⁹ Internet: www.ocan.nl/onderwijs/opleidingsniveau.asp

Max. VBO/MAVO	32	27
Max. MBO	29	40
Max. HBO/WO	19	20

Bron: Integratiemonitor 2002

2.6 Arbeidsmarkt

Antilliaanse/Arubaanse beroepsbevolking in 2000 naar leeftijd.

Het aantal werkenden ligt het hoogst bij de Antillianen en Arubanen tussen 25 en 54 jaar.¹⁰

Leeftijd	Antillianen/Arubanen	Totale beroepsbevolking
15-24 jaar	40	44
25-34 jaar	67	82
35-44 jaar	68	77
45-54 jaar	58	70
55-64 jaar	-	34

Bron: All Antilliaanse/Arubaanse beroepsbevolking in 2000 naar opleiding

Hoe hoger de opleiding, hoe vaker men actief is op de arbeidsmarkt.

Opleiding	Antillianen/Arubanen	Totale beroepsbevolking
Laag	43	47
Middel	62	72
Hoog	79	82

Bron: Allochtonen in Nederland 2001

2.7 Werkloosheid

Antilliaanse/Arubaanse werklozen in 2000 naar leeftijd¹¹

Leeftijd	Antillianen/Arubanen	Totale beroepsbevolking
15-24 jaar	10	7
25-34 jaar	6	3
35-44 jaar	8	3
45-54 jaar	-	3
55-64 jaar	-	3

Bron: Allochtonen in Nederland 2001

¹⁰ Internet: www.ocan.nl/arbeidsmarkt/arbeidsleeftijd.asp

¹¹ Internet: www.ocan.nl/arbeidsmarkt/werkloosheid.asp

Nederland 2001 Antilliaanse/Arubaanse werklozen in 2000 naar opleiding

Bij Antillianen en Arubanen geldt evenals bij autochtonen: hoe lager de opleiding, hoe hoger de werkloosheid.

Opleiding	Antillianen/Arubanen	Totale beroepsbevolking
Laag	13	6
Middel	8	3
Hoog	-	3

Bron: Allochtonen in Nederland 2001

2.8 Conclusie

De groep Antilliaanse en Arubaanse jongeren die tegen de verschillende problemen aanlopen, wordt voornamelijk gevormd door jongeren die tussen circa 15 en 30 jaar oud zijn, een laag opleidingsniveau bezitten en nu niet in het arbeidsproces participeren. Deze groep jongeren bevindt zich in de grotere steden en in buurten waarin een grote groep allochtonen zich ophoudt. Bij het vroegere zogeheten inburgeringsprogramma, het ‘spreidingsbeleid’ was er geen sprake van allochtone groeperingen in grote gemeentes. Oudkomers kregen een huis aangeboden in een andere gemeente dan waar ze een uitkering hadden aangevraagd. Dit is om te voorkomen dat allochtonen in dezelfde straat gingen wonen. Antillianen die deze vorm van integratie hebben meegemaakt, zijn van mening dat dit het beste integratiebeleid is als het om het voorkomen van gemarginaliseerde buurten gaat. Het voordeel van zo’n beleid is dat men gedwongen is met Nederlanders samen te wonen. Hierdoor wordt de kans op aanpassing groter, maar anderen denken dat het beleid te strak was en hebben er de nodige kritiek op.

De verhuisfrequentie van Antillianen in Nederland is zeer hoog. De meesten worden na aankomst in Nederland door familieleden opgevangen. Binnen zeer korte tijd krijgen ze echter problemen met die familieleden en worden ze het huis uitgezet. Dit maakt dat deze doelgroep steeds weer aan het verhuizen is.

Wat school en/of opleiding betreft, kan gezegd worden dat deze doelgroep een gemiddeld opleidingsniveau van bvo/mavo heeft. De onderwijscijfers geven een duidelijk beeld van het lage onderwijsniveau van deze doelgroep. Deze cijfers laten ook zien dat in vergelijking met de mannen de vrouwen hoger opgeleid zijn. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de meisjes anders zijn opgevoed dan de jongens. Jongens hebben meer vrijheid dan de meisjes. Meisjes worden strenger opgevoed en moeten altijd meehelpen met het huishouden, terwijl de jongens meer op straat zijn. Als men wat jongens bij elkaar gegroepeerd ziet, gaat men heel snel denken dat ze op het verkeerde pad zitten. We willen er de nadruk op leggen dat een klein groep van deze jongeren die laag opgeleid zijn, voor overlast zorgt en een crimineel gedrag vertoont. Door hun lagere opleidingsniveau is hun arbeidsparticipatie zeer gering. De werkloosheid onder deze groep kan hierdoor verklaard worden.

Jongeren uit gezinnen waarin alleen een moeder aanwezig is, lopen het risico uit de boot te vallen. Zo’n moeder neemt zowel de moeder- als de vaderrol op zich en kan dan niet alle kinderen (genoeg) aandacht geven. Als er ook nog een vaderfiguur aanwezig is, lopen deze jongeren minder kans verwaarloosd te worden.

Zoals men kan zien vormt de opleiding, of liever het ontbreken van een goede opleiding, de oorzaak van de diversiteit aan problemen waar de doelgroep mee kampt. Deze

jongeren zijn makkelijk beïnvloedbaar als het gaat om de begeerte naar geld, doordat ze niet terug kunnen vallen op familieleden.

Wat is de mogelijke oplossing voor de met elkaar samenhangende problemen onder deze doelgroep? Verloopt de integratie bij deze jongeren moeizaam door deze problemen? Om een antwoord op deze vragen te krijgen gaan we in hoofdstuk 3 aandacht besteden aan de risicofactoren op micro niveau. In dit hoofdstuk leggen we de nadruk op de eerste levensjaren van een kind en de risicofactoren tijdens deze levensfase.

Deel II: De theorie

3. Risicofactoren op micro niveau

3.1 Inleiding

Er zijn tal van aspecten in een mensenleven die van invloed kunnen zijn op het gedrag van jongeren. Aan welke aspecten moeten we dan denken? Als eerste besteden we aandacht aan het cultureel verschil die ook een risicofactor kan vormen voor deze doelgroep. In de Antilliaanse samenleving ligt de nadruk op ‘collectiviteit’ in tegenstelling tot de Nederlandse samenleving waar het ‘individualisme’ de norm is¹². Om een Antilliaanse jongere optimaal te kunnen begrijpen en te begeleiden, is het van belang dat de hulpverleners van deze accenten op de hoogte zijn. Deze twee culturen laten zich het beste omschrijven als de IK - cultuur voor Nederland en de Wij – cultuur voor de Antillen. In de IK – cultuur ligt de nadruk vooral op de individuele verantwoordelijkheid en de individuele ontplooiing. (Werf, van der S. 1998) Daardoor valt het mondig zijn het ontwikkelen van persoonlijk succes en de bereidheid om risico te nemen. De Ik – Cultuur kenmerkt zich door een zekere mate van onverschilligheid ten aanzien van rangen en standen. Bij de behandeling van Nederlandse jongeren heeft men te maken met assertieve en actief betrokken jongeren. In de WIJ – cultuur speelt vooral de groepsverantwoordelijkheid een grote rol. In plaats van zelfontplooiing en persoonlijk succes zijn rolgerichtheid, respect en gezichtverlies reden tot conformering aan de groep. Mensen die tot de WIJ – cultuur behoren, zoeken naar externe erkenning eerder dan naar persoonlijk succes en zullen zich bescheiden opstellen. De groepsverantwoordelijkheid binnen de WIJ – cultuur is bij Antillianen duidelijk te zien in de familie. Men zorgt voor elkaar en komt voor elkaar op. Naast het cultureel verschil weten we dat opvoeding een grote rol speelt in het leven van jongeren. We vragen ons af welke negatieve invloeden zich tijdens de opvoeding voor kunnen doen. Kinderen leren meestal van hun dichtstbijzijnde omgeving, dus opvoeders, vrienden, etc. We willen in dit hoofdstuk meer aandacht besteden aan opvoeding, hoe het wel en niet moet. Daarnaast willen we ook aandacht besteden aan de gezinssamenstelling: gezinsgrootte, eenoudergezin, tienermoeders en de omgeving die van invloed kunnen zijn op de integratie van de Antilliaanse jongeren. Aan welke aspecten moeten we dan zoal denken? We weten dat de school een grote rol in het leven van jongeren neemt, we vragen ons af welke negatieve invloeden zich op school voor kunnen doen? We vragen ons af in hoeverre vrienden elkaar kunnen beïnvloeden tot normoverschrijdend gedrag? Hoe ervaren de jongeren het onderwijs in Nederland? Wat veroorzaakt drop-outs? Wat zijn de vrijetijdsbesteding van de Antilliaanse en Arubaanse jongeren. Maar eerst willen we aandacht besteden aan de voorgeschiedenis van de Antillen.

¹² Scriptie: De reïntegratie van Antilliaanse jongeren in Nederland

3.2 Voorgeschiedenis van de Antillen

De integratieproblemen onder de Antilliaanse gemeenschap die Nederland de afgelopen jaren ervaart hebben, staan niet op zichzelf. Hans van Hulst beschrijft in zijn boek “Wie is eigenlijk de Curaçaoënaar?” Hoe de Curaçaose samenleving is ontstaan¹³.

De Curaçaose samenleving ontstond uit louter immigranten. In 1634 was Curaçao door de Spanjaarden veroverd en in 1651 door de joden en protestanten. Naast deze blanke segmenten kwam een ander uitheems segment. De leden hiervan kwamen niet uit vrije wil naar het eiland, maar als slaven uit Afrika. Tussen leden uit dit segment en leden uit de beide andere segmenten bestonden er geen andere officiële relaties dan die welke voortkwamen uit de slavernijverhoudingen, de meester-slaafverhouding. Het gebeurde wel frequent dat mannen uit beide blanke segmenten kinderen verwekten bij slavinnen of vrije zwarte vrouwen. Hieruit ontstond het kleurlingensegment dat eigenlijk het enige inheemse segment was van de Curaçaose bevolking.

De gebeurtenis die als geen andere verantwoordelijk is voor de drastische veranderingen die Curaçao sinds 1835 heeft ondergaan, is niet de afschaffing van de slavernij in 1863, maar de komst van de Shell in 1918. Curaçao was toen al ruim een eeuw een noodlijdende kolonie. Ten tijde van de vrijwel jaarlijks weerkerende hongersnood werd in Nederland geld ingezameld ten behoeve van Curaçao. Terwijl er formeel een emigratieverbod gold, adviseerde de toenmalige minister van Koloniën aan een ieder die van honger dreigde om te komen zijn heil maar elders te zoeken, m.a.w. te emigreren. Rond de eeuwwisseling was ongeveer 50% van de mannelijke Curaçaose beroepsbevolking elders in het Caribische gebied werkzaam.

De komst van de olieraffinaderij stopte dit proces niet alleen, maar keerde het radicaal om. Curaçao werd immigratieland. De arbeidskrachten kwamen van ver, tot in de Azoren en Madeira toe werden ze geronseld door Shell. Niet omdat er een tekort was aan arbeidskrachten, maar omdat Shell liever met buitenlandse contractarbeiders werkte dan met Antillianen. Buitenlanders waren gemakkelijker te controleren en te ontslaan.

In het topjaar 1953 was van de 13000 werkers in de olie-industrie slechts 40% Antilliaan. Shell sloot aan op de segmenteringpolitiek van het gouvernement. Alle buitenlandse contractarbeiders werden ondergebracht in gescheiden kampen. Uitgezonden Nederlandse Shell werknemers kwamen te wonen in Emmastad en Julianadorp, bijgenaamd de Gouden Kooi en kregen een heel eigen infrastructuur van winkels, medische voorziening, onderwijs, baaien en andere recreatieve voorzieningen. Contacten met Curaçaoënaars kwamen als negatief punt op iemands conduite staat en konden zelfs tot ontslag of overplaatsing leiden. Zo hebben vele duizenden Nederlanders op Curaçao geleefd zonder enige vorm van alledaags contact met de plaatselijke bevolking. Men zag die slechts vanuit de auto op weg naar de door blanken bezochte baai of zeilhaven.

In dit hele proces waarin de olie het hart van de economie werd en alle andere economische activiteiten te gronde richtte, ontstond er een trek van Curaçaoënaars uit de buitendistricten naar de raffinaderij en buiten het hek ontstonden er krottenwijken. Sommige namen zoals Bivak en Daklozen spraken uit waar het om ging, krotten van afgedankt emballagemateriaal bekleedt met platgeslagen blik.

Curaçao is dus van meet af aan een gesegmenteerde samenleving geweest.

¹³ Boek: Wie is eigenlijk de Curaçaoënaar? (Hans van Hulst)

Alle nationaliteiten op het eiland dat 60 km lang en 4-10 km breed is, werden impliciet of expliciet gedwongen tot een eigen sociaal circuit met minimaal contact met andere segmenten. Het zwarte en gekleurde segment van de Curaçaose samenleving nam tot in 1969 -en misschien tot de dag vandaag- een sociaal en cultureel ondergeschikte positie in de eigen samenleving in. De volksklasse heeft lang gehoopt zelf ook ooit aan de beurt te komen. Doordat er geen andere economische sectoren tot ontwikkeling kwamen, nam de werkloosheid met rasse schreden toe. In de jaren zestig gingen Nederlandse bedrijven arbeidskrachten werven: de Antilliaanse emigratie naar Nederland kwam op gang. Die trend bleef zich doorzetten in de jaren zeventig en tachtig. In 1985 kondigde Shell haar vertrek aan. De werkloosheid was in 1985 al meer dan twintig procent en zou naar verwachting oplopen tot 35%, zelfs als 7000 arbeidskrachten de arbeidsmarkt zouden verlaten. Het aantal Antillianen in Nederland verdubbelde de afgelopen 10 jaar van ruim 40.000 naar ruim 90.000. De slechter wordende sociale en economische omstandigheden hebben gemaakt dat een groot deel van de volksklasse het heft in eigen hand is gaan nemen: drugs, inbraken, berovingen, overvallen. Een groot deel van deze volksklasse is sinds 1985 naar Nederland aan het komen, uiteraard op zoek naar betere economische omstandigheden, maar ook naar wat men op het eigen eiland nooit kan verwerven: erkenning en respect. Nederland is het moederland van de Curaçaoënaar het land dat hem in internationaal opzicht zijn identiteit verleent via het Nederlandse staatsburgerschap. Nederland is het land dat gedurende de gehele schoolperiode de hemel is ingeprezen en is voorgehouden als paradijs. Het land waarvan altijd hoog is opgegeven, het land waar alles goed geregeld is en waar onderwijsmogelijkheden zijn als nergens anders ter wereld. Nederland is voor de Antilliaan uit de volksklasse het tegenbeeld van de Curaçaose samenleving en dus bij uitstek een land dat in staat is het respect en de erkenning te verschaffen, iets wat op het eigen eiland al generaties lang niet mogelijk bleek. Tegelijkertijd wordt sinds de jaren zestig beseft dat Nederland de kolonisator was die Curaçao op beslissende momenten in de steek heeft gelaten en nog steeds laat. We moeten ook beseffen dat het gaat om mensen die Nederlanders alleen maar kennen als hun meerderen. Nederlanders hebben gemaakt dat zij, Curaçaoënaars uit alle segmenten, ook de blanke, op hun eigen eiland de ondergeschikte posities in moesten nemen en dat Nederlanders niet met hen om mochten gaan, dat men de eigen taal in het eigen land niet mocht spreken en die vreemde taal moest spreken enz.

De benaming voor de Europese Nederlander is makamba. In de Angolese taal waar dit woord uit voortkomt betekent het vriend. Een zwarte Curaçaoënaar die naar het oordeel van anderen teveel verholandst is wordt aangeduid als makamba pretu: zwarte Hollander. De Europese Nederlander is dan wel een vriend, maar tegelijkertijd een vriend op wie je niet al te veel moet gaan lijken. Vriendschap en distantie in één begrip. Een beleid dat met deze tweeslachtigheid geen rekening houdt is mijns inziens gedoemd te mislukken. Hoe met die tweeslachtigheid om te gaan? Die vraag is relevant omdat een groot deel van de zwarte volksklasse naar Nederland komt en die tweeslachtigheid meeneemt.

Ten eerste dient men te beseffen dat van de twee polen, vriend en distantie, binnen de verhoudingen de pool van de distantie in principe de dominante is. De ervaringen met Europese Nederlanders in de Antillen zijn zodanig dat een Curaçaoënaar zich in principe in eerste instantie gepantserd zal opstellen. Die pantsering hoeft niet de vorm aan te nemen van vijandigheid of afweer, maar kan dat wel doen. Maar evengoed kan die

distantie de vorm aannemen van afwachting, gelatenheid, vriendelijkheid zelfs, maar altijd gepaard met een zekere mate van geslotenheid, van tot hier en niet verder.

Dit is mijn terrein en daar blijf je vanaf.

Ten tweede moet men zich te realiseren dat om de distantie te verkleinen of op te heffen, de historische verhoudingen van respectloosheid moeten worden vervangen door een verhouding waarin de Curaçaoënaar een vorm van respect kan ervaren in de wijze waarop hij door individuele Nederlanders of het beleid in Nederland wordt bejegend.

3.3 Opvoeding

Ons inziens is dat de opvoedingsstijl die bepaalde Antilliaanse jongeren op de Antillen hebben meegekregen soms in debet blijft wanneer er sprake is van integreren in de Nederlandse samenleving. Over het algemeen geldt dit ook wanneer er sprake is van bijvoorbeeld het verwaarlozen van het eerste levensjaren van een kind. De eerste levensfase van de mens is essentieel voor de vorming van eigen identiteit en personaliteit¹⁴. Een normale ontwikkeling van de levensloop kan ertoe leiden dat het individu ook normaal functioneert in de samenleving. Wat hierbij belangrijk is, is onze geborgenheid, zelfstandigheid, taal en leren. De mens is niet alleen een wezen dat geborgenheid, veiligheid en gehechtheid nodig heeft, maar iemand met een eigen ik, die voor zichzelf moet opkomen en zelfstandig moet leren worden. De omgeving van het kind en de achterstandssituaties kunnen van invloed zijn op een normale ontwikkeling. De gevolgen van een achterstand kunnen zijn: aanpassingproblemen, ontwikkelingsproblemen, identiteitsproblemen, etc. Het gezin of de mensen die de dagelijkse opvoeding betrokken zijn hebben een grote invloed in het krijgen van een zelfbeeld en het zich eigen maken van normen. Een kind zal sneller iets overnemen van iemand met wie hij/zij een emotionele binding of relatie heeft dan van iemand tegenover wie hij/zij onverschillig of neutraal staat. Vrienden betekenen meer dan klasgenoten en van hen zal dus eerder overgenomen worden. Opvoeders zijn over de algemeen mensen met wie het kind een zeer sterke binding heeft en wier mening het dus zeer belangrijk zal vinden. Dat wordt nog versterkt doordat kinderen zeker de eerste jaren sterk afhankelijk zijn van die opvoeders. Hoe positiever de houding van de persoon van wie men afhankelijk is, hoe belangrijker zijn/haar mening gevonden zal worden. De invloed van iemand is groter naarmate die invloed langer duurt. Dit betekent dat de beïnvloeding van de meeste opvoeders strekt zich over een lange periode in een kinderleven uit. De invloed van het gezin kan dus ook zo groot zijn omdat deze invloed kan uitoefenen op normen op zeer verschillende terreinen en op vele aspecten van iemands zelfbeeld. Wanneer ouders hun kind wel leren om zich aan te passen aan de omgeving maar het niet leren om afhankelijk te zijn, betekent dat ze het kind slechts discipline en orde leren. Dat is iets anders dan presteren en opkomen voor jezelf, want daarvoor moet je ook geleerd hebben zelfstandig te zijn. In een “streng” opvoeding wordt er veel nadruk gelegd op de aanpassing en tegelijkertijd ook op zelfstandigheid en zich staande houden. In een “autoritaire” opvoeding wordt er wel veel nadruk op het zich aanpassen gelegd, maar niet op zelfstandigheid. En in een “antiautoritaire” opvoeding wordt er veel nadruk gelegd op zelfstandigheid maar relatief weinig op aanpassing. Het is algemeen bekend dat op de

¹⁴ De mens in thema's, Lambert Rooijendijk, Antoinette Dijt, Gert Jan Wijers

Antillen een autoritaire opvoedingstijl wordt toegepast. Als er echt sprake is van autoritaire opvoeding, waarom verloopt de aanpassing van deze doelgroep in de Nederlandse samenleving zo moeilijk? Wij zijn van mening dat dit is te wijten aan de vrijheid die de jongeren in Nederland hebben en niet weten hiermee adequaat om te gaan. Ook zijn we van mening dat deze jongeren het presteren en het opkomen voor zichzelf niet hebben meegekregen in hun opvoeding. En het gevolg hiervan is dat ze een afwachtende houding aannemen waarbij dit niet in het integratiesysteem van Nederland voorkomt.

Wat hieruit blijkt, is dat het er in de opvoeding niet om gaat alleen aan de ene of alleen aan de andere behoefte aandacht te besteden, maar aan een aantal basisbehoeften tegelijkertijd. De opvoeding is dus in de eerste jaren van iemands leven niet alleen belangrijk omdat het over de eerste jaren gaat, maar ook omdat de invloed van het gezin zo groot is.

3.4 Antilliaanse opvoedingsstijlen

Antilliaanse ouders blijken vergeleken met autochtone ouders vaker een autoritaire opvoedingsstijl te hebben¹⁵. Antillianen vinden het belangrijk dat de kinderen hun ouders respecteren en gehoorzamen. De kinderen moeten doen wat de ouders goed vinden. De ouders geven hun kinderen niet de vrijheid om zelf te bepalen wat ze willen. De ouders willen er bovenop staan en denken dat het goed is om de kinderen constant te dirigeren en te controleren. Ze vragen niet eens wat de kinderen zelf willen. En erger nog als hun gedrag gestraft wordt, vertellen de ouders er dikwijls niet eens bij waarom ze dat doen. Ouders leggen zelden uit waarom de kinderen iets verkeerd gedaan hebben. Ouders treden nooit in dialoog of in discussie. Ze hebben hun zegje gedaan en punt uit en als een kind om tekst en uitleg vraagt, wordt hij meteen beschouwd als onbeschoft en een gebrek aan respect. We zijn van mening dat dit het kind niet assertief maakt. Kinderen in dit soort gezinnen zijn weinig spontaan en zullen afgeremd worden in het naar voren brengen van hun eigen wensen.¹⁶ Ze blijken uiteindelijk op sociaal gebied met hun leeftijdgenoten minder vaardig te zijn: ze neigen zich terug te trekken en tonen weinig initiatief. In tegenstelling tot vroeger proberen Antilliaanse ouders behalve moeder ook vriendin te zijn van hun kinderen. Ouders vertellen vaak wat ze hebben meegemaakt in de hoop dat de kinderen dat ook zullen doen. Kinderen hoeven niet meer hun ouders met U aan te spreken, maar gewoon met Je en Jou⁵. Maar ouders vinden toch dat ze op een bepaalde manier hun kinderen moeten sturen. Waar de ouders van tegenwoordig niet tegen kan, is als hun kinderen proberen hun eigen regels te maken. Ze moeten zich wel aan de huisregels houden, anders moeten ze hun eigen onderdak zoeken. Ouders vinden dat ze wel de baas in hun huis moeten blijven. De meeste ouders denken dat ze alles over hun kind te zeggen hebben omdat ze het op de wereld gebracht hebben. Anders dan in de Nederlandse cultuur onderhandelen de ouders in de Antilliaanse cultuur niet. Naar ons inziens beïnvloedt dit het eigen “ik” van een kind.

¹⁵ Moeder Wensen, Hetty Kook en Paul Vedder

¹⁶ Scriptie, Jeugdcriminaliteit: een produkt van de samenleving

Sommige Nederlandse ouders zijn van mening dat de kinderen zich in vrijheid moeten kunnen ontwikkelen; je mag hun natuur niet remmen door het stellen van allerlei gedragsregels. Sommige ouders (moeder) straffen hun kinderen niet en als iemand haar kinderen bestraffend aanspreekt neemt zij ze in bescherming en vergoelijkt hun gedrag. De vader aan de andere kant meent dat bescherming bieden goed is, maar te veel bescherming geven maakt volgens hem kwetsbaar. Hij vindt dat duidelijkheid over de regels waaraan de kinderen zich moeten houden goed is. Dat geeft houvast en structuur. Hierbij krijgt men een beeld dat ieder opvoeder hun eigen opvoedingstijl of deel ervan kiest. Antilliaanse ouders praten niet over seksuele voorlichting. Door dit te doen vinden ze dat je een kind op slechte gedachten brengt. De meeste vinden dat je een kind duidelijk moet maken dat het nog niet zo ver is om seks te hebben. Ze zijn bang dat straks hun dochters gaan denken door gewoon de pil of condooms te gebruiken ga er toch niks gebeuren. Sommige ouders zijn gewoon niet bij machte, maar andere staan niet open voor veranderde ideeën ten opzichte van de seksuele opvoeding. De meeste Antilliaanse ouders zijn niet eens met de manier waarop de Nederlanders moeders hun kinderen op seksueel gebied opvoeden. Ze vertellen hun dochter dat ze naar de dokter moet om de pil te halen. Sommigen gaan zelfs mee naar de dokter of ze kopen zelf condooms voor hun kind. De Antilliaanse ouders denken dat een kind op slechte gedachten gebracht kan worden.

De meeste Antilliaanse ouders ruziën en gebruiken daarbij scheldwoorden in het bijzijn van hun kinderen. Ze staan er niet bij stil dat zoiets effect heeft op een kind. We vinden dat ouders moeten respect voor elkaar en voor hun kinderen tonen als ze respect van hun kinderen verwachten. In de meeste gevallen worden de kinderen gekleineerd en krijgen ze nooit te horen wat ze goed doen, maar wel wat ze verkeerd doen. In de meeste gezinnen kunnen de ouders niet als een voorbeeld fungeren, want ze weten zelf niet beter. Deze situatie is erg zorgwekkend: wat van een kind verwachten als de opvoeder zelf niet tot voorbeeld kan dienen?

3.5 Gezinsamenstelling: gezinsgrootte, eenoudergezinnen en tienermoeders

Naar onze mening zijn de risicofactoren die bij de gezinsamenstelling ter sprake komen veel te maken hebben met de opvoeding. Niet alleen de financiële mogelijkheden zijn beperkt voor deze jongeren maar ook het aandacht bij grote gezinnen kan voor iedere kind tekort schieten, waarbij sprake kan zijn van verwaarlozing van een kind.

Bij eenoudergezinnen schiet niet alleen de aandacht soms tekort maar ook het missen van de vaderfiguur speelt hier een rol. Het zelfde geldt voor tienermoeders waarbij een kind die een baby opvoedt. De essentie van deze risicofactoren in verband met het integratie is dat de kinderen zonder een houvast en personaliteit opgroeien waardoor het integratie wordt belemmert.

Gezinsgrootte

In grote gezinnen bestaan minder financiële mogelijkheden, er kan de kinderen minder worden geboden¹⁷. Daarnaast is er in grote gezinnen minder leefruimte, minder privacy,

¹⁷ Scriptie: Jeugdcriminaliteit: een product van de samenleving?

de kinderen zitten elkaar letterlijk en figuurlijk in de weg. Kinderen gaan hierdoor vaker op straat spelen, waardoor zij meer onder invloed van de straatethiek komen te staan. Verder kunnen ouders van grote gezinnen minder tijd en energie aan elk afzonderlijk kind besteden. Kinderen ervaren daardoor minder uitingen van affectie en minder stimulering. Ook het toezicht op hen is minder. Vergeleken met vroeger is de gezinsgrootte bij de Antilliaanse gemeenschap relatief klein. Vroeger ging men van een loyaliteit tendens uit, dat wanneer de kinderen groot worden, zij hun ouders zullen verzorgen. Tegenwoordig door de slechte economische situatie op de Antillen denkt men er anders over. Hoe minder kinderen hoe beter, want de opvoeding en de zorg van een kind kan veel geld kosten. Antilliaanse ouders hebben daadwerkelijk minder tijd voor de opvoeding van hun kinderen, omdat ze een fulltime baan hebben. Maar de kinderen worden in de meeste gevallen opgevoed door hun grootouders, tantes en ooms en niet te vergeten door de leerkrachten. Bij de Antilliaanse jongeren die op straat spelen betekent niet dat ze minder leefruimte hebben, maar het is voor sommigen een gewoonte. Zoals in paragraaf 2.8 staat beschreven is hetzelfde gedrag dat de jongens hier in Nederland vertonen en men hangjongeren zien als criminelen. Er kan worden gesteld dat gezinnen in de meeste allochtone bevolkingsgroepen groter zijn dan in autochtone gezinnen. Surinaamse (3,1) en Antilliaanse gezinnen (3,1) zijn niet veel groter dan autochtone (3,0) gezinnen.

Eenoudergezinnen

Het opgroeien van kinderen in eenoudergezinnen wordt over het algemeen niet gunstig geacht. Veel alleenstaande ouders ondervinden een extra psychische belasting omdat zij alleen staan voor de opvoeding van de kinderen¹⁸. Alleenstaande Antilliaanse moeders kunnen soms niet meer op de vader van hun kinderen rekenen. Want soms wil die zijn verantwoordelijkheid niet nemen en/of ze weten niet wie de vader is. De beperkingen van eenoudergezinnen komen grotendeels overeen met die van grote gezinnen. Er is materiele achterstand, doordat het gezinsinkomen beperkt is. In sommige gevallen kunnen de alleenstaande Antilliaanse moeders wel op hun ouders of grootouders terugvallen als ze in geldnood zijn. Vergeleken met ouders in tweeoudergezinnen bevinden vaders of moeders in eenoudergezinnen zich relatief vaak in een financiële achterstandspositie doordat zij genoodzaakt zijn soms werk in deeltijd te verrichten en/of doordat zij in veel gevallen geheel of voor een deel afhankelijk zijn van een (bijstand) uitkering. Slechts een kwart van de alleenstaande moeders verricht betaalde arbeid. Verder wordt gewezen op de mogelijkheid dat kinderen op minder affectie en leiding kunnen rekenen en dat een belangrijke identificatiefiguur ontbreekt. Een identificatiefiguur is onmisbaar voor een goede ontwikkeling van het kind. Het ontbreken van een vaderfiguur voor jongens kan daardoor leiden tot veel problemen. Jongens hebben geen identificatiefiguur van wie ze kunnen leren hoe ze met hun mannelijkheid moeten omgaan. Dit kan tot rolonzekerheid leiden. Sommige jongens ontwikkelen dan de neiging hun mannelijkheid nadrukkelijk te demonstreren, wat gepaard gaat met agressief gedrag. Verminderd toezicht speelt ook een rol. In dat geval spelen kinderen misschien meer op straat en hebben hierdoor een grotere kans af te glijden naar de criminaliteit. In de Antilliaanse cultuur neemt de grootvader soms de rol van de vader over en het kind wordt gezien als eigen. Maar door zijn leeftijd

¹⁸ Scriptie: Jeugdcriminaliteit: een product van de samenleving?

kan hij het kind niet optimaal de vaderrol overnemen. Of de moeder zoekt zo snel mogelijk een nieuwe vriend op die mogelijk de vaderrol overneemt, maar in de meeste gevallen vergissen zij zich en krijgen nog een kind erbij. Hierdoor krijg je dat verschillende alleenstaande Antilliaanse moeders verschillende kinderen hebben van verschillende vaders.

Tienermoeders

Onder tienermoeders worden alle vrouwen tussen de 14 en 24 jaar gerekend die een of meer kinderen hebben. Een relatief groot gedeelte van de tienermoeders woont in de grote steden: ongeveer een derde van hen is afkomstig uit een van de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, ‘s-Gravenhage en Utrecht⁸. Een aanzienlijk groot aantal is van allochtone afkomst. Vooral onder de Antilliaanse meisjes is het aantal tienermoeders relatief erg hoog:

respectievelijk 40 per duizend. Veel tienermoeders moeten rondkomen met weinig geld.

Moeders onder de achttien jaar krijgen geen bijstandsuitkering, omdat de ouders onderhoudsplichtig zijn. In dat geval hebben ze wel recht op een babyuitkering, die ongeveer 210 euro per maand bedraagt. Veel jonge moeders, wel of niet gesteund door hun partners, hun ouders of andere familieleden, redden het in Nederland prima.

Van degenen die het moeilijker hebben, zijn de problemen vaak terug te voeren op het sociale isolement waarin de jonge vrouwen raken. Op hun schouders rust een dubbele taak: terwijl ze zelf nog tot de jongeren gerekend worden, moeten ze al ouder zijn van hun kind. Op de Antillen worden jonge moeders soms gedwongen om hun school of opleiding af te breken, omdat er geen kinderopvang voorhanden is, of omdat die te duur is. De Antilliaanse tienermoeders worden in de meeste gevallen uit huis gezet en kunnen niet op hun ouders rekenen. Ook kampen ze vaak met financiële moeilijkheden en huisvestingsproblemen. Daarnaast kan zwangerschap bij meisjes leiden tot een ernstige breuk in de relatie met de ouders. Als de situatie onhoudbaar wordt, lopen sommige meisjes weg van huis. Die zijn genoodzaakt te gaan werken om hun kind te onderhouden. Een aantal meisjes leidt al een zwervend bestaan op het moment dat ze zwanger raken. Deze zwangere tieners hebben behalve begeleiding en steun bij de oplossing en verwerking van hun problemen ook dringend behoefte aan onderdak.

3.6 Woonomgeving

Een risicofactor die bij woonomgeving een rol speelt is het gebrek aan woonruimte die deze doelgroep ervaart bij hun komst in Nederland. Dit met de gevolgen van dien dat ze geen houvast hebben en hun verhuisgedrag blijft toenemen. Ook het concentratiecijfer van deze doelgroep in de grote steden is alarmerend. Wat het onderwijs betreft hebben we al in de voorgaande hoofdstukken de aandacht hieraan besteed. Bij een minimale of geringe opleidingsniveau is het moeilijk om aan een baan te komen en of zelf te communiceren (par 3.7). Dit geldt ook voor jongeren die vroegtijdig school verlaten. Groepen die de meeste invloed kan uitoefenen op een kind, zijn hun vrienden en ouders. We denken dat als een kind in een omgeving opgroeit waarbij hij alleen bevriend kan

raken met bijvoorbeeld antisociale is de kans groot dat hij hun gedrag gaat nabootsen. Het is van belang dat Antilliaanse jongeren een zinvolle dagbesteding (par. 3.10) hebben. Hierbij is het kans van een goede integratie groter.

Vergelijkingen tussen gebieden brengen doorgaans grote verschillen in gedragingen aan het licht. Of het nu gaat om vergelijkingen tussen landen, regio's, steden of buurten, zelden is sprake van een gelijkmatige geografische spreiding van criminaliteitsverschijnselen.

Er is sprake van buurtinvloeden wanneer jongeren die opgroeien in verschillende buurten, maar overigens met dezelfde achtergrondkenmerken, verschillen in crimineel gedrag laten zien. Om de invloed van buurtkenmerken vast te stellen moet er enerzijds gekeken worden naar de sociaal-structurele kenmerken en anderzijds moet er een controle worden uitgevoerd op de individuele verschillen tussen jongeren.

Er zijn drie factoren die hierbij een rol kunnen spelen:

De fysieke status: de nabijheid van industriële en commerciële activiteiten, het aantal onbewoonde of ongebruikte gebouwen in de buurt en de afname van de bevolking (verhuismobiliteit);

De sociaal-economische status: het aantal gezinnen dat is aangewezen op de sociale bijstand, het gemiddelde huurniveau en het percentage huiseigenaren;

De bevolkingssamenstelling: het aantal mensen in een buurt van Antilliaanse afkomst en het aantal gezinnen met een Antilliaanse gezinshoofd.

De omgeving van het kind dat op het platteland van de Nederlandse Antillen leeft is heel anders dan die van een Antilliaans kind dat op een flat in Rotterdam woont. Echter niet alleen op de Antillen is het heel waarschijnlijk dat de bewoners Antilliaan zijn maar ook in de achterstandswijken in onder andere Rotterdam wonen veel Antillianen, waarbij de manier van leven en bijvoorbeeld godsdienst voorschriften voor iedereen vanzelfsprekend zijn.

Uit de scriptie Jeugdcriminaliteit 2002-2003¹⁹ waarin het onderzoek van Rovers (1997) beschreven wordt, is gebleken dat kinderen die afkomstig zijn uit gezinnen met een geringe sociale cohesie en kinderen die vaak worden geconfronteerd met onduidelijke en onsamenhangende gedragsverwachtingen zeer lage verwachtingen van de toekomst hebben. Hoe lager deze verwachtingen des te sterker definiëren kinderen het vervullen van behoeften in termen van competitie, iets dat ten koste van anderen moeten worden bereikt. Kinderen met een dergelijke attitude vertonen vaker crimineel gedrag dan kinderen met een minder competitieve attitude ten aanzien van behoeftebevrediging. Daarnaast is vastgesteld dat kinderen meer verkeerde vrienden hebben wanneer sprake is van inconsistente gedragsverwachtingen, een geringe stabiliteit in het gezin, een geringe sociale cohesie en een gering aantal economische hulpbronnen. Naarmate er in de directe omgeving meer groepen bestaan die verschillend leven en verschillende opvattingen hebben, is er groter kans dat men niet vanzelfsprekend de opvattingen en manier van

¹⁹ Scriptie Jeugdcriminaliteit: een product van de samenleving?2002-2003

leven van ouders overneemt maar zelf gaat kiezen. Het kind kan zich dan niet alleen aanpassen, maar moet ook kiezen aan wie het zich wil identificeren.

De meting van de sociaal-economische status van het gezin wordt gebaseerd op vijf indicatoren: woningbezit, arbeidssituatie van de kostwinner (werkloosheid), opleidingsniveau van de vader, het hebben van een eigen kamer (voor het kind) en de perceptie van het kind ten aanzien van de vraag of ouders wel eens zeggen dat het geld ontbreekt om iets noodzakelijks te kopen. Het is een bekend gegeven dat een lage sociaal-economische status altijd samen gaat met een scala aan andere problemen, onder andere: financiële problemen, slechte behuizing, meer ruzies in gezinnen, een kwalitatief minder goede ouder-kind relatie en het ontbreken van een sociaal ondersteunend netwerk.

De samenhangen worden veroorzaakt door het feit dat de bevolkingssamenstelling van buurt tot buurt verschilt, waardoor ook verschillen in de acceptatie tussen buurten ontstaan. Voor een geslaagde sociale integratie van Antillianen is de leefomgeving van groot belang. Op dit moment wonen veel Antillianen in probleemwijken in de grote steden. Een omgeving waarin zij moeilijk in contact komen met mensen van buiten hun eigen groep, waar veelvuldig sprake is van illegaliteit en criminaliteit en waarin de sociale cohesie gering is. In de nota “Rotterdam zet door....op weg naar een stad in balans” heeft het Rotterdamse bestuur de problematiek in de probleemwijken heel duidelijk uiteengezet. Bovendien geeft het bestuur aan hoe de gemeente de grote concentratie van kansarme, veelal Antillianen, bewoners, de overlast illegaliteit en veelvuldige criminaliteit aan wil pakken.

De grote concentratie van kansarme Antilliaanse bewoners²⁰ in de probleemwijken wordt veroorzaakt door het eenzijdige woningaanbod (goedkope huurwoningen) en de selectieve migratie (“witte vlucht”) uit deze wijken. De eenzijdige bevolkingssamenstelling beperkt de kansen op contacten buiten de eigen kring en daarmee, voor Antillianen, de mogelijkheden voor sociale integratie. De sociale integratie is niet afdwingbaar, maar kan de overheid sociale integratie wel bevorderen. Een van de mogelijkheden hiervoor is het doorbreken van de eenzijdige bevolkingssamenstelling van de probleemwijken. Ook de samenstelling van de scholen is hierdoor positief te beïnvloeden.

3.7 Onderwijs

Willen we in Nederland de integratie en de emancipatie van migranten succesvol laten verlopen dan is onderwijs het meest geschikte middel²¹. Het gaat hierbij om de emancipatie van het individu tot een verantwoordelijke burger die daadwerkelijk bijdraagt aan de Nederlandse samenleving waar hij of zij deel uitmaakt.

Het onderwijs heeft twee fundamentele functies²². De eerste is kennisoverdracht en het aanleren van vaardigheden voor het later beroepsfunctioneren. De tweede is een

²⁰ Beleidsnotitie Integratie van niet-westerse migranten in Nederland

²¹ Beleidsnotitie integratie van niet-westerse migranten in Nederland

²² Scriptie Jeugdcriminaliteit: een product van de samenleving?2002-2003

socialiserende en interactieve functie waarbij essentiële waarden en normen van onze samenleving worden overgedragen. De socialiserende functie bereidt de leerlingen voor op sociale rollen. De leerkracht benadert zijn leerlingen vanuit een primair op prestatie gerichte visie, zo redeneren zij en die prestaties worden het belangrijkste beoordelingscriterium. Dit heeft tot gevolg dat de leerling op grond van zijn prestatie een etiket geplakt krijgt: slecht, matig, goed enz. Dat etiket heeft zijn invloed op de beoordeling van andere eigenschappen van de leerling, met name van zijn persoonlijkheid of karakter zoals betrouwbaarheid, ijver en eerlijkheid. Het etiket oefent zo’n invloed uit op de leerling, dat hij zichzelf ook als zodanig gaat zien en zijn gedrag daarbij aanpast. Van een ‘slechte’ leerling wordt eerder verwacht dat hij een verkeerd gedrag zal vertonen en deze leerling heeft dan de neiging om zich daaraan te conformeren. De school draagt belangrijke waarden over. Zo leren leerlingen een zekere onafhankelijkheid, evenals het leveren van individuele prestaties waar ze zelf verantwoordelijk voor zijn. De prestaties moeten aan vastgestelde standaarden beantwoorden en dus leren de leerlingen om te gaan met succes en mislukking. Succes versterkt het zelfvertrouwen terwijl herhaalde mislukking het gevoel van eigenwaarde bedreigt. Onder de strategieën die leerlingen ontwikkelen om aan mislukking het hoofd te bieden vallen storend en antisociaal gedrag, spijbelen en vroegtijdig schooluitval. De grootte van scholen speelt een rol in verband met het uitoefenen van sociale controle op leerlingen. Het afdwingen van schoolnormen en regels is namelijk moeilijker in grote dan in kleine, overzichtelijke scholen. De benadering is veelal onpersoonlijker. Andere belangrijke schoolfactoren zijn het scheppen van een ordelijke en stimulerende werksfeer, het koesteren van hoge verwachtingen van leerlingen, het betrekken van leerlingen bij schoolactiviteiten, een goede communicatie tussen leerling en leerkracht, een helder stelsel van regels, gedragsnormen, waar adequaat toezicht op wordt uitgeoefend, een goed klassenmanagement, waarbij niet te snel tot disciplinaire maatregelen wordt overgegaan, het bijhouden van een dossier over iedere leerling dat ook naar andere scholen kan worden overgedragen, het opstellen van werkplannen en het aanleren van sociale competenties via speciale programma’s.

3.7.1 Drop-outs

De schoolprestaties van een leerling kunnen om verscheidene redenen slecht zijn. Zo kan het zijn dat een leerling chronisch ziek is of dat hij kampt met allerlei andere problemen. Deze problemen kunnen zo ernstig van aard zijn dat dit een negatieve invloed uitoefent op de schoolprestaties. Dit kan leiden tot zitten blijven en misschien vervroegd verlaten van school. Jongeren die niet goed functioneren op school hebben het er, als gevolg hiervan, doorgaans niet zo naar hun zin en voelen zich op school niet bij betrokken. Hun relatie met school is koel en afstandelijk en soms hebben ze een hekel aan school. Dit falen op school leidt tot een negatieve houding ten opzichte van het school en demotiveert de leerling. Ze verliezen hun interesse in school en stellen zich afwijzend op, nemen de conventionele normen van de school niet over, erkennen op den duur het morele gezag niet meer en gaan zich steeds meer als randfiguren gedragen. En zo komen ze steeds meer buiten de school te staan, ze vervreemden van school.

Kinderen met leerstoornissen hebben grote problemen met het leren van vaardigheden. Het gaat om problemen met concentreren, luisteren, denken, spreken, lezen, schrijven en rekenen. Dit noemen we problemen met informatieverwerking. Leerstoornissen komen veel meer voor bij jongens dan bij meisjes, de verhouding is ongeveer 5:1. Kinderen met taal of leerproblemen kunnen een aversie tegen het onderwijs ontwikkelen en de school niet afmaken, waardoor er een grotere kans is dat op latere leeftijd werkloosheid, delinquentie en andere gedragsproblemen ontstaan. De eisen die de school stelt, maakt het voor de leerlingen met een leerstoornis moeilijker om te functioneren. Voor hen is het al frustrerend genoeg dat ze niet al te beste schoolresultaten hebben. Op latere leeftijden blijken leerproblemen samen te hangen met gedragsstoornissen, zoals antisociale gedrag en delinquentie. Vroegtijdige vaststelling van de taal en leerproblemen en aangepaste begeleiding is belangrijk om latere (en ernstigere) problematiek te voorkomen.

De school bepaalt voor een groot deel in welke maatschappelijke posities leerlingen terechtkomen. De vaardigheden die in het onderwijs worden opgedaan en echt behalen van een schooldiploma zijn dus medebepalend voor het maatschappelijk welzijn van de jongeren. In dit proces vallen sommige leerlingen af, hetgeen betekent dat sommige toekomstmogelijkheden voor hen geblokkeerd worden. De afgelopen decennia is het belang van een goede opleiding en van diploma's namelijk toegenomen. Behaalde prestaties in het onderwijs zijn zwaarder gaan tellen. De kans op een goede baan, op een korte termijn, is voor deze schoolverlaters kleiner. Aan het eind van het basisonderwijs krijgen zij vaker doorstroom adviezen voor lagere vormen van voortgezet onderwijs. Over het algemeen zijn deze leerlingen minder positief over school en het onderwijs dan hun leeftijdsgenoten van de havo/vwo. Ze blijven ook vaker ongeoorloofd weg van school. De kans op het vroegtijdig verlaten van school is dus ook groter. Deze onderwijsachterstand vertaalt zich vervolgens in een achterstand op de arbeidsmarkt. Dit komt het meest voor in het VMBO en de voornaamste redenen zijn slechte prestaties, gebrek aan motivatie, ongunstige kenmerken van het thuismilieu en aantrekkelijkere alternatieven buiten school. Bij de Antilliaanse jongeren is de oorzaak tot het vroegtijdig verlaten van school vaak omdat zij niet gewend zijn aan de tempo waarop de lessen worden gegeven, de stof op zich is heel anders en geavanceerd in verhouding dan die ze kregen op de Antillen. Soms maken ze ook verkeerde studiekeuzes (par. 2.8) Doordat ze geen voldoende ondersteuning hierbij krijgen belanden ze snel in de groep van Drop-outs. Bij tienermoeders (par. 3.5) is het ook vaak voorgekomen dat ze hun studie halverwege afhaken omdat ze geen opvang hebben voor hun kind en zijn noodzaakt te gaan werken.

3.8 Vrienden

Jongeren vanaf 12 jaar beginnen zich los te maken van hun ouders en zijn op weg naar meer zelfstandigheid. Er worden nieuwe vriendenkringen ontdekt, de muziekvoorkeur verandert en eropuit gaan zonder ouders wordt steeds aantrekkelijker. Ze sluiten zich aan bij leeftijdsgenoten die hetzelfde denken als zij. Belangrijk is dat ouders hun kind de nodige experimenteerruimte gunnen. De jongeren gaan steeds meer hun eigen weg en dat betekent dat zij een eigen sociale kring opbouwen en onderhouden. In samenhang

hiermee is groepsvorming onder jongeren manifest aanwezig. Deze groepen ontstaan spontaan binnen de verbanden waarin jongeren elkaar ontmoeten. Volwassenen, ouders en school, hebben weinig invloed op de vorming van jongerengroepen. In het algemeen accepteren ze deze als een natuurlijk verschijnsel, althans zolang de jongeren in deze groepen geen normoverschrijdend gedrag vertonen, zoals criminaliteit. Wat betreft integratie als je niet goed of voldoende zijn geïntegreerd raken vaak in de normoverstrijdend gedrag (bijvoorbeeld van goede integratie; jongeren die goed zijn geïntegreerd raken weinig in problemen).

Ouders denken vaak dat hun kinderen in de problemen komen door ‘verkeerde vrienden’. Dat kan nooit alleen aan ‘verkeerde vrienden’ liggen.

Er zijn in Nederland drie typen problematische jeugdgroepen te onderscheiden met oplopend probleemgedrag:

- *Hinderlijke jeugdgroepen:* bestaan uit jongeren die wat in de buurt rondhangen, af en toe luidruchtig aanwezig zijn en zich niet zo veel aantrekken van de omgeving. Ze maken zich soms schuldig aan kleine vernielingen. Dit soort groepen zijn over het algemeen voldoende autoriteitsgevoelig en kunnen worden aangesproken op dergelijk gedrag;
- *Overlastgevende jeugdgroepen:* bestaan uit jongeren die wat nadrukkelijk aanwezig zijn. Kunnen af en toe provocerend zijn, anderen lastigvallen en regelmatig vernielingen aanrichten. Zij zijn doelbewuster bezig en zij zijn minder goed te corrigeren;
- *Criminele jeugdgroepen:* bestaan uit jongeren die voor een deel al in het criminele circuit zitten. Kenmerkend van dit soort groepen is dat zij steeds meer criminaliteit plegen voor het financiële gewin. De gepleegde feiten zijn ernstiger en het gebruik van geweld komt ook voor.

Wanneer jongeren omgaan met verkeerde leeftijdsgenoten zullen ze zien dat deze op allerlei fronten succes hebben en zullen ze worden beloond met waardering en goedkeuring wanneer zij de wet overtreden. Een jongere kan ook uitgesloten worden door de groep. Jongeren hebben de fundamentele behoefte erbij te willen horen. Om deze reden kan uitsluiting tot psychische en zelfs lichamelijke klachten leiden. De invloed van de groep is dus groot, maar niet alle jongeren zijn even gevoelig voor groepsdruk. Dit heeft te maken met de socialisatie en de persoonlijkheid van de jongere. We moeten ervan uit gaan, dat binnen verkeerd ingestelde groepen normen en waarden worden overgedragen, die strijdig zijn met de dominante cultuur. Daardoor kunnen jongeren die niet voldoen aan de vereisten van de maatschappij toch ‘succes’ hebben binnen de eigen groep. Uit angst om hun status te verliezen moeten de jongeren zich binnen dit soort groepen vaak bewijzen. Jongeren hebben de neiging verkeerd gedrag te handhaven om erkenning en waardering te krijgen. Veelal doen zij dit ter compensatie van de steun die zij van huis uit niet ervaren of omdat zij onzeker zijn.

Antilliaanse jongeren gaan vaak om met hun eigen culturele vriendenkring, dit betekent niet dat ze vermijden met Nederlanders om te gaan. Het is ook vaak dat Antillianen snel beïnvloedbaar zijn en graag erbij willen horen ook een grote rol speelt bij deze doelgroep. Vaak is het zo dat hun eigen vrienden hen op het verkeerde pad leiden. Het is meestal zo dat deze jongeren elkaar opzoeken ”soort zoek soort”.

3.9 Vrijtijdsbesteding

Voor veel jongeren is sport een favoriete vorm van vrijetijdsbesteding. De jongeren ervaren sport als een leuke vorm van vrijetijdsbesteding en als een middel om fit te blijven. Zo bestaan er verschillen tussen leeftijdsgroepen: 12-15 jarigen zijn vaker lid van een sportvereniging en doen vaker mee aan sportwedstrijden dan 16-18 jarigen.

Antilliaanse jongeren doen naar verhouding minder aan sport en zijn minder vaak lid van een sportvereniging. Vooral de Antilliaanse meisjes blijven achter. Jeugdculturele activiteiten, zoals uitgaan naar een popconcert of bioscoop, genieten een grote interesse bij de jeugd. Jongeren die hun vrije tijd hoofdzakelijk invullen met sport, cultuur en lidmaatschap van verenigingen hebben een gunstigere inschatting van hun leerprestaties, hun ouders en hun gezondheid. Jongeren die hun vrije tijd vooral vullen met activiteiten als uitgaan, computeren en tv kijken, schatten daarentegen hun relatie met leeftijdsgenoten minder positief in. Problematisch gedrag komt het meest voor in de vrije tijd van de jongeren. Deze jongeren zijn minder vaak lid van verenigingen en clubs.

Ze geven de voorkeur aan passieve vormen van vrijetijdsbesteding zoals kaarten en biljarten. Ze vertonen tevens een normale interesse voor sport, maar hun belangstelling ligt vooral in de sfeer van lichamelijke, spannende en risicovolle sporten zoals motorcrossen en boksen. De jongeren zijn mobiel, waardoor ze in veel verschillende situaties terechtkomen en veel mensen ontmoeten. Het toezicht is geringer waardoor overgaan tot delinquent gedrag en de spanningen die hierbij ontstaan, makkelijker zal verlopen. Van belang is het evenwicht tussen de hoeveelheid vrije tijd die de jongeren hebben en de mogelijkheid deze in te vullen, is de jongere tot het laatste in onvoldoende mate in staat, dan kan dit tot verveling leiden, waardoor ze spanning en sensatie gaan opzoeken. Antilliaanse jongeren slenteren vaak rond. Ze bezoeken hierbij vaak gelegenheden in de recreatiesector zoals discotheken, cafés, bars, cafetaria's en amusementshallen. Ook valt geweldpleging op, zoals dreigementen, ruzies via kleinere en grotere vechtpartijen.

In bepaalde situaties zoals uitgaansleven vervagen vaak de normen en komt de jongere tot gedrag dat hij in het dagelijks leven niet gauw voor zijn rekening zou nemen, men denkt aan invloed van peer-pressure. Het zich waar willen maken voor andere Antilliaanse jongeren speelt ook een grote rol. Dit kan nog wel eens uit de hand lopen in situaties waar jongeren tegen elkaar opbieden.

3.10 Conclusie

U hebt in het stuk ‘risicofactoren op microniveau’ kunnen lezen dat de risicofactoren moeilijk los te koppelen zijn van elkaar. Dit maakt het categoriseren van de risicofactoren naar de mate van invloed op normoverschrijdend gedrag des te moeilijker. Er is echter naar voren gebracht dat alle risicofactoren binnen de gezinssamenstelling, de opvoeding en de kenmerken van de ouders van invloed zijn op hun gedrag.

Het kind ontwikkelt zijn persoonlijkheid onder deze omstandigheden. Dit houdt in dat de kans van afglijden naar crimineel gedrag en zich niet kunnen aanpassen aanzienlijk wordt vergroot, wanneer er iets mis gaat binnen een van de hiervoor genoemde componenten.

Daarbij is een goede gehechtheid van niet te onderschatten waarde. Een ‘slechte’ opvoeding leidt vaak tot gedragsproblemen of andere moeilijkheden (niet per se

crimineel gedrag). De problemen kunnen op hun beurt de aanpassing en of integratie bemoeilijken. Een risicofactor bij integratie kan zijn dat de normen en waarden die deze jongeren hebben meegekregen moeilijk te accepteren zijn in de Nederlandse samenleving. Hun normen en waarden worden niet gerespecteerd en dit bemoeilijkt het accepteren en respecteren van Nederlandse normen en waarden.

Er zijn tal van aspecten vanuit de omgeving die van invloed kunnen zijn op het integreren van de jongeren. Zo is onder andere de leefomgeving een belangrijke factor. Hierbij kan gedacht worden aan een tekort aan hulpbronnen in de buurt, de slechte sociaal economische status van een gezin en indirect vaak de wijk. Dit laatste is van invloed op de sociale cohesie en sociale controle. Het gaat uiteindelijk om de wisselwerking tussen individuele kenmerken die een rol spelen bij het integratieproces.

Voor de socialiserende factor van de school is essentieel. In verband met het verkeerd gedrag van de Antilliaanse jongeren is de waardering van de leraar en het halen van goede cijfers van belang. Jongeren die slechte prestaties halen, hebben een minder rooskleurig toekomst en zullen om deze reden eerder vervallen in deviant gedrag, wat vaak uitmondt in het vroegtijdig verlaten van school (drop-outs).

Socialisatie en beïnvloeding vinden vooral in de puberteit plaats door vrienden. Ze worden gezien als een soort vervanging van de ouders. Ze kunnen de groepsdruk niet weerstaan of kiezen ervoor om mee te lopen met andere leeftijdsgenoten.

Dit maakt deze risicofactor “meer van invloed”. Ten slotte is de vrijetijdsbesteding van belang. Een zinvolle dagbesteding zal minder snel tot afwijkend gedrag leiden.

In hoofdstuk 4 zullen we ingaan op de risicofactoren op maatschappelijk niveau.

De volgende risicofactoren komen aan de orde: multiculturele samenleving, politieke invalshoek, media en etikettering.

4. Risicofactoren op maatschappelijk niveau

4.1 Inleiding

De moderne, dynamische maatschappij kan als een van de vele risicofactoren worden beschouwd voor het soepeler verloop van de integratie van de Antilliaanse gemeenschap. Deze maatschappij stelt hoge eisen aan individuen. Sommige mensen, onder wie veel Antillianen uit de lage sociaal-economische klassen, zijn vaak niet in staat hieraan te voldoen. Daarnaast speelt ook de mate waarin Antillianen geïntegreerd zijn in de maatschappij een rol bij het ontstaan van crimineel gedrag. Op dit niveau spelen echter ook andere minder “meetbare” risicofactoren mee, zoals de wijze waarop de overheid haar prioriteiten stelt met betrekking tot het jeugdbeleid, de wijze waarop de media informatie interpreteren en weergeven en de wijze waarop de kinderen de media imiteren. Welke invloed heeft etikettering op de bevolkingsgroepen. Wat is er bekend over de hierboven genoemde risicofactoren? Al deze onderwerpen worden in dit hoofdstuk ter sprake gebracht.

4.2 Multiculturele samenleving

Daar de Nederlandse samenleving de laatste jaren gerekend kan worden tot een multiculturele samenleving is het voor de Antilliaanse jongeren heel moeilijk om tussen twee culturen te leven, zij worden met twee verschillende culturen geconfronteerd. De Nederlandse cultuur is erg zelfstandig ingesteld. Veel Antilliaanse jongeren krijgen te maken met een vrijheid die ze in de Antillen niet hebben gekend en hierdoor weten ze er niet adequaat mee om te gaan. Iemand met een specifieke cultuur en identiteit die in een vreemde samenleving wordt geplaatst, ondervindt dat aanpassing altijd gepaard gaat met een mate van verlies aan identiteit. In grote steden als Den Haag, Amsterdam, Utrecht en Rotterdam, waar zich de meeste buitenlanders bevinden, zie je nog dikwijls groepen Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen. Ze hebben houvast aan elkaar binnen een voor hen vreemde cultuur.

De maatschappij is op te vatten als een stabiel geheel. Deze stabiliteit is wel betrekkelijk, omdat er zich op allerlei niveaus ontwikkelingen voordoen. Perioden van betrekkelijke evenwicht en rust waarin de verhoudingen min of meer vastliggen en er van algemene consensus over de heersende normen en gebruiken sprake is, worden afgewisseld door meer instabiele tijden waarin zich snelle veranderingen voltrekken.

In tijden van snelle maatschappelijke verandering, waar tegenwoordig sprake van lijkt te zijn, vindt er een verschuiving plaats in het maatschappelijke verkeer. Oude normen worden ter discussie gesteld terwijl nieuwe normen nog niet zijn uitgekristalliseerd. Veel zekerheden vallen weg en aan normen wordt minder waarde gehecht. Men is op veel terreinen toleranter.

Er ontstaat een toestand van normloosheid. Men voelt zich niet meer geborgen en weet niet hoe men zich moet gedragen. Mensen gaan zich minder van normen aantrekken en zich gedragen volgens eigen voorkeuren. We zien dat mensen het minder nauw nemen met de voorschriften en de regels. Er ontstaat gedrag dat vanuit de dominante cultuur wordt beschouwd als deviant, de kans op het ontstaan en de groei van randjongeren wordt groter. In dergelijke tijden stijgt de criminaliteit. Dit heeft te maken met:

- Het wegvallen van oude zekerheden en het ontbreken van nieuwe normen;
- Er is onoverzichtelijkheid in normen en gebruiken, waardoor het voor jongeren veel moeilijker is een eigen lijn te trekken, grenzen worden afgetast;

- De banden tussen mensen en maatschappelijke instituten en mensen onderling zijn losser, dat betekent dat normoverdracht minder soepel verloopt. Jongeren zijn hierdoor minder gevoelig voor gezag;
- Op normovertredingen wordt vaak zwak gereageerd; er is grote tolerantie op veel gebieden. De effectiviteit waarmee de strafwet wordt toegepast neemt hierdoor af. Er wordt in de huidige maatschappij gepleit voor een hardere aanpak van jeugdcriminelen.

Er zijn grote verschillen tussen de westerse culturen en de Antilliaanse cultuur. Ook hier waren de mensen vroeger veel collectiever ingesteld, ze leefden en dachten in en vanuit de gemeenschap. Ze konden eigenlijk ook alleen maar vanuit de gemeenschap handelen. Voor ons is dat moeilijk voor te stellen. Hedendaagse westerlingen zijn gewend als individu hun eigen beslissingen te nemen. Ze beslissen zelf bijvoorbeeld over wat ze willen worden, of en met wie ze willen trouwen, wat voor levensovertuiging ze er op na houden. Dat lag vroeger heel anders. In de Antilliaanse cultuur heerst er een taboe als het gaat over het spreken over de problemen waarmee zij zitten. Antillianen zijn vaak te trots en schakelen pas hulp in als het te laat is.

Individualisering lijkt een fenomeen van de laatste tijd. We leven momenteel in het zogeheten ik-tijdperk. Er zijn echter nu nog culturen waar het gemeenschapsgevoel sterker is dan de individualiteit, er zijn nog altijd talen die het woord ‘ik’ niet kennen, er wordt nog vanuit het ‘wij’ gedacht. Het losmakingproces dat Antilliaanse jongeren meemaken wordt hierdoor bemoeilijkt. Individuen komen door het individualisme meer op zichzelf te staan en moeten al vrij jong voor zichzelf leren zorgen en eigen verantwoordelijkheid dragen. De jongeren zijn tegenwoordig veel meer op zichzelf aangewezen dan vroeger. Zij moeten zichzelf zien te redden in een maatschappij waar aanzien, status en presteren een belangrijke rol spelen. Dit is een typisch voorbeeld van consumptief gedrag, je proberen te onderscheiden van anderen door middel van materieel bezit. Niet alle individuen slagen erin zichzelf te redden, hoewel het wel van ze wordt verwacht. Hiermee hebben de Antilliaanse jongeren ook veel moeite mee, vooral na hun aankomst hier in Nederland waar ze zich aan de nieuwe cultuur moeten aanpassen en waar ze zich ook nog moeten zien te redden in de moderne maatschappij.

Doordat de eisen van de maatschappij te hoog liggen, kunnen veel jongeren niet hier aan voldoen. Vooral op het gebied van onderwijs moeten jongeren zich bewijzen, want zonder diploma zijn ze nergens. Een diploma is onmisbaar om hoger op de maatschappelijke ladder te komen. Er zijn jongeren die soms ‘noodgedwongen’ kiezen voor een bestaan in de criminaliteit. Meestal komt dit soort jongeren uit de lage sociaal-economische klassen. De laatste tijd worden de Antilliaanse jongeren veel geconfronteerd met deze groep, maar dit betekent niet dat alle Antillianen hetzelfde zijn. Bij Antilliaanse gezinnen die gedurende langere tijd in Nederland wonen heeft er een verschuiving plaats gevonden op het gebied van bijvoorbeeld opvoeding. Ouders houden wat meer rekening met hun kinderen en kinderen zijn vrijer tegen hun ouders dan in vorige generaties. De macht van de ene partij over de andere is dus kleiner geworden en vaste regels gelden minder absoluut. Er heeft zich een verschuiving voorgedaan van een bevelhuishouding naar een onderhandelingshuishouding.

Mensen hoeven niet steeds af te gaan op bevelen en regels en kunnen vaker in onderling overleg bepalen hoe zij hun onderlinge omgang zullen inrichten. Dit is eigenlijk het verschil tussen de Antilliaanse gezinnen die een langere tijd in Nederland wonen en de Antilliaanse gezinnen op de Antillen heerst er een autoritaire opvoedingsstijl. De regels die de ouders stellen worden hier aangehouden, kinderen hebben weinig te zeggen.

Tegenwoordig hebben jongeren veel meer in te brengen dan vroeger. In de huidige samenleving ligt bij de socialisatie sterk de nadruk op het bijbrengen van kennis en zelfsturing. In andere, meer vreedzame samenlevingen, waarin het civilisatieproces zich niet zo heeft doorgezet, zal ook de socialisatie anders verlopen.

De nadruk in de tegenwoordige samenleving op kennis en zelfsturing hangt samen met de wijze waarop het civilisatieproces zich voltrokken heeft. Van mensen wordt een heel krachtige, gelijkmatige, volgehouden zelfsturing verwacht. Mensen die een bepaalde basis missen (de Nederlandse taal kunnen lezen en schrijven en een opleiding hebben) zijn vaak zwaar in het nadeel. Bij sturing komt het aan op zelfbeheersing. Mensen moeten leren zichzelf in de hand te houden en niet te doen wat zij van anderen en ook van zichzelf niet mogen. Maar dat is niet alles. Mensen moeten ook leren zichzelf aan te zetten om te doen wat zij van anderen en van zichzelf moeten doen. Mensen moeten zichzelf sturen om in de samenleving te kunnen overleven en daar hebben ze anderen voor nodig, eerst direct, later vooral indirect. Niet elk mens bezit voldoende zelfsturing of kennis, wat kan leiden tot sociale uitsluiting en marginalisering. Dit heeft tot gevolg dat jongeren kunnen ontsporen. Dit geldt zeker voor de Antilliaanse jongeren die niet gewend zijn aan deze samenleving en helemaal alleen komen te staan in Nederland. Hierdoor kan het ontsporen van deze groep heel vaak voorkomen. Deze jongeren hebben veel begeleiding nodig totdat ze op eigen benen kunnen staan.

4.3 Politieke invalshoek

We zijn van mening dat de politiek ook als risicofactor gezien kan worden. Vooral wanneer er sprake is van stigmatisering van minderheidsgroepen met betrekking tot de integratie. Hierbij refereren we aan de uitspraak van Pim Fortuyn en self-fulfilling prophecy (par. 4.5). Het is dringend nodig voor autochtone politici om deze werkelijkheid te erkennen. (De allochtonen zelf weten allang dat ze hier niet welkom zijn, want ze worden er elke dag mee geconfronteerd).

Politiek-culturele integratie is veruit het moeilijkste thema in het politieke integratiedebat, deels omdat dit debat ook raakt aan de vrijheid van godsdienst²³. Culturele integratie heeft te maken met de opvattingen die iemand heeft en het gedrag dat hij tentoonspreidt. Wanneer die gedragingen en opvattingen te afwijkend zijn, beginnen doorgaans de problemen. Op het terrein van culturele integratie staat de overheid behoorlijk aan de zijlijn. De overheid treedt pas op als (wettelijke) regels worden overtreden. De samenleving treedt ook op in de zin van ‘doe effe gewoon’. Het model van het “emancipatieliberalisme” kan hier een bijdrage aan leveren. Een dubbele nationaliteit draagt niet bij aan integratie. Mensen moeten gedwongen worden tot een duidelijke keuze voor Nederland. Iemand die de Nederlandse nationaliteit verwerft, moet

²³ Beleidsnotitie Integratie van niet-westerse migranten in Nederland

afstand doen van zijn oude nationaliteit. Dit is ook het uitgangspunt van de Rijkswet op het Nederlanderschap. Echter, die wet bevat een groot aantal uitzonderingen op het principe van de “afstandseis”. Er moet nog eens goed naar die uitzonderingen worden gekeken. Zijn al deze uitzonderingen wel nodig? Daarvoor zal niet alleen wetswijziging nodig zijn, maar ook wijziging van Europese Verdragen. Hoewel dat een moeilijke en lange weg zal moet Nederland zich daarvoor inzetten. Als een vreemdeling de Nederlandse nationaliteit verwerft, moet hij volledig deel van de Nederlandse samenleving uitmaken. Antillianen hebben al een Nederlandse nationaliteit maar lijken in veel gevallen geen deel uit te maken van de Nederlandse samenleving. Een politieke partij zoals de LPF is groot geworden op basis van anti-allochtonen sentiment.

LPF

Al jaren ontkennen jullie dat er een probleem is met die allochtonen. De meeste criminaliteit wordt gepleegd door deze mensen. Jullie soort steekt daarvoor al jaren de kop in het zand, maar dat betekent wel dat het probleem er blijft, en steeds erger wordt. De toestroom van deze mensen, is nooit gestopt door links, en dat terwijl er na 1970 we geen gastarbeiders meer nodig hadden. Toch bleven ze komen, en als er iemand wat van zei dan was hij gelijk een racist, en werd er niet geschroomd om WO2 er bij te halen. Onder links is het probleem zelf nooit bespreekbaar geweest....Dat is nu wel anders, en dat komt wel door Pim, deze man was helemaal niet zo gevaarlijk als jullie willen laten geloven...Deze man wordt dan democratisch gekozen, omdat de mensen het zat zijn. Ze zijn het zat om in een cultuur te leven die niet van ons is, om overvallen, verkracht, en onderdrukt te worden. Wijken die veranderen in getto's omdat daar voor 90% allochtonen wonen. Zat om te vluchten naar andere wijken, waar nog wel merendeel Nederlanders wonen. Zat om iedere morgen en middag kilometers, om je kind naar school te brengen, omdat de school in de buurt vol zit met allochtonen. We zijn het zat, om in een door jullie opgedrongen multiculturele samenleving te leven.

4.4 Media

Media-mensen: journalisten, verslaggevers, radio- televisiemakers spelen een bijzondere rol bij het aankweken van begrip of onbegrip tussen culturen. De media kunnen grote invloed hebben op de integratie van de Antilliaanse jongeren. Het kan hen zowel negatief

als positief beïnvloeden. Negatief doordat deze doelgroep steeds vaker in een negatief daglicht wordt gesteld. Er wordt vaak generaliserend over de doelgroep gesproken zonder te bedenken dat deze jongeren niet allemaal hetzelfde zijn en zonder rekening te houden met de gevoelens van de betrokken personen. Men kan ook een positief beeld geven van Antillianen maar dit gebeurt heel zelden. Met positieve beelden kunnen ze de Antillianen stimuleren en integratieproces wat makkelijker maken. Hierdoor voelen ze zich welkom in de Nederlandse samenleving. Op de televisie bijvoorbeeld worden er vaak negatieve dingen naar voren gebracht over de Antillianen, zelden wordt er iets positiefs naar voren gebracht. Dit wekt ook frustraties op bij de Antilliaanse gemeenschap die wel hard werkt om een positief beeld te geven en erkend te worden en duidelijk te maken dat niet alle Antillianen hetzelfde zijn. Er zijn veel actieve Antilliaanse individuen die zich in Nederland inzetten voor Antillianen²⁴. Ze organiseren sportactiviteiten, culturele evenementen, maken radioprogramma's etc., maar hun werk wordt niet gezien, laat staan erkend. Daarnaast zijn er tal van Antillianen die als professional een nuttige bijdrage leveren aan de opbouw van de Nederlandse samenleving. In de Antilliaanse gemeenschap leeft een gevoel van trots wanneer blijkt dat Antillianen een belangrijke prestatie leveren. De behoefte is groot om deze en andere positieve acties te benutten, niet alleen ter versterking van de collectieve zelfwaardering van de Antilliaanse gemeenschap, maar vooral ook ter neutralisering van de negatieve beeldvorming van Antillianen bij andere medeburgers van de Nederlandse samenleving.

Modellering van positieve acties van Antillianen zal bijdragen tot een omslag in de negatieve stigmatisering van de gehele Antilliaanse gemeenschap, die een gevolg is van deviant gedrag van een deel van deze gemeenschap.

Deze positieve modellering zal een versterkend effect hebben op de vitaliseringsambitie van de Antilliaan. De wijze waarop de media informatie interpreteren en weergeven blijft heel belangrijk, het probleem is op welke wijze de kinderen/jeugdigen de media imiteren en hoe ze omgaan met de informatie.

4.5 Etikettering

Etikettering werkt belemmerend op de integratie. De doelgroep voelt zich hierdoor buitengesloten en ziet niet het nut om zich aan te passen. Etiketten worden op verschillende manieren gevormd²⁵. Dit kan verband houden met de manier waarop een leraar een leerling behandelt en beoordeelt. Een andere manier is de invloed van justitie en politiecontacten op de Antilliaanse jongeren. Hier worden uiteenlopende verklaringen voor gegeven, die elkaar overigens niet uitsluiten. Er wordt onder andere gesproken van een etiketteringseffect. Dat houdt in dat door contacten met politie en justitie jongeren als officiële delinquenten worden geëtiketteerd, althans zich geëtiketteerd voelen.

Tengevolge hiervan gaan zij zichzelf als delinquent beschouwen (delinquent zelfbeeld) en zich daardoor ook zo gedragen (self-fulfilling prophecy). Naast de contacten die politie en justitie, spelen de media ook een “zeer belangrijke” rol bij de vorming van een etiket. De diskwalificerende werking heeft voor het desbetreffende individu

²⁴ Net loke falta, ontbrekende schakels, Adviescommissie Antilliaans Medeburgerschap in Nederland Den Haag, december 2001

²⁵ Scriptie Jeugdcriminaliteit: een product van de samenleving?2002-2003

verstreckende negatieve gevolgen. Een Antilliaanse jongere dat gemakkelijk opgenomen had kunnen worden in het gewone sociale verkeer, bezit een eigenschap die tot gevolg heeft dat we het contact met hem verbreken. Dit leidt tot discriminerende reacties die tot doel hebben zijn kansen in het leven te verminderen. Bij vooroordelen laat men zich bij de waarneming en beoordeling van het gedrag van anderen leiden door de oordelen die men al had of die van anderen zijn overgenomen zonder dat men die mensen echt kent. Dat komt nogal eens voor bij etnische minderheden zoals Antilliaanse jongeren, met wie veel mensen niet zoveel te maken hebben in het dagelijkse leven. Vaak gaat men dan af op de verhalen en roddels die de ronde doen. Als men een aantal leden van die groep werkelijk leert kennen, komt men nogal eens tot de ontdekking dat het oordeel dat men had niet klopte. De kans op discriminerend gedrag is groter naarmate men minder bekend is met een groep en/of die groep een duidelijk andere cultuur of leefwijze heeft. Een reactie als ‘kut-Antillianen’ is voor een deel ontstaan door de invloed van de media. De bevolkingsgroep wordt alsmaar in een negatief daglicht gesteld waardoor alle Antillianen als boosdoeners worden beschouwd. Op deze manier dragen ook zij een negatief kenmerk bij zich. Er wordt immers van Antilliaanse jongeren verwacht dat ze delinquent/crimineel zijn. Als dit ook het geval blijkt te zijn voldoen ze aan de verwachtingen van de maatschappij en geloven ze zelf dat ze crimineel zijn en dit is toegestaan door het stigma. De jongeren daarentegen kunnen door woede of wraak ook de geëtiketteerde vorm overnemen aangezien ze al zo worden beschouwd.

4.6 Conclusie

De moderne maatschappij maakt deel uit van het leven van jongeren en jongeren maken deel uit van de moderne maatschappij. Om deze reden is het niet verwonderlijk dat de invloed die hiervan uitgaat vrij groot is en dat zij een grote rol speelt in het ontstaan van crimineel gedrag. Crimineel gedrag is afhankelijk van de mate waarin een jongere geïntegreerd is in de Nederlandse samenleving. Problemen met en rondom integratie hoeven echter niet per se tot crimineel gedrag te leiden. De verstreckende werking ligt ook hier in een samenloop van risicofactoren. De risicofactoren politiek, media en etikettering, zijn in de meeste gevallen minder goed te meten.

In hoofdstuk 5 geven we ons praktijkonderzoek weer en de afgelegde interieus met verschillende instellingen en de doelgroep hiervan.

Deel III: Het praktijkonderzoek

5. Praktijkonderzoek: maatschappelijke instelling

5.1 Inleiding

Onze doelstelling bij het interviewen van de maatschappelijk werkers bij de stichtingen is erachter te komen wat voor bijdrage de maatschappelijk werkers bij de instelling kunnen leveren tot het oplossen van het aansluitingsprobleem bij de integratie van Antilliaanse jongeren. Mede hierom hebben we besloten vijf maatschappelijk werkers van de hieronder genoemde instellingen en twintig Antilliaanse jongeren die pupillen zijn van deze instellingen te interviewen.

We willen graag erachter komen of er sprake is van verhollandsing, dat wil zeggen uitgaan van een “blanke” instelling waarbij de kennis over de Antilliaanse cultuur achterwege blijft. Hebben de medewerkers de juiste studie gevolgd?

5.2 Stichting Welzijnsbevordering Antillianen en Arubanen (SWA)

SWA: voor de hele Antilliaans-Arubaanse gemeenschap

De Antilliaans-Arubaanse gemeenschap in Rotterdam is even divers als de stad zelf. Dit geldt ook voor de vraagstukken waar zij voor staat. Daarom onderscheidt Stichting Welzijnsbevordering Antillianen Arubanen (SWA) verschillende doelgroepen: ouders/opvoeders en hun kinderen, tienermoeders, vrouwen, ouderen, jongeren, jonge mannen, werkzoekenden en zelforganisaties. SWA ontwikkelt ook aanbod voor instellingen en organisaties die geen deel uitmaken van de Antilliaans-Arubaanse gemeenschap, maar zich wel bezighouden met dezelfde doelgroepen.

SWA: volledige sociale en maatschappelijke participatie

Een beter bestaan, voor zichzelf maar zeker voor de kinderen. Voor de meeste Antillianen en Arubanen is dit de belangrijkste reden om naar Nederland te komen. SWA helpt landgenoten in hun streven door:

- de zelfredzaamheid van Antillianen en Arubanen op diverse maatschappelijke terreinen te bevorderen;
- bij te dragen aan hun emancipatie, zodat zij als volwaardige burgers kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving;
- samenwerkingsverbanden tussen Antilliaans-Arubaanse organisaties te smeden en/of te verstevigen, zodat er een platform van zelforganisaties ontstaat.

SWA: een compleet hulpverleningsaanbod

Met haar producten- en dienstenaanbod streeft SWA twee doelen na. Voor veel Antillianen en Arubanen die naar Nederland komen, is het erg moeilijk een plek in deze maatschappij te veroveren. Daarom is een aantal activiteiten van SWA gericht op het opruimen van de hindernissen, die het ze lastig maken goed te functioneren in de Nederlandse samenleving. SWA biedt deze producten en diensten binnen het cluster Maatschappelijke Begeleiding, Scholing & Werkgelegenheid en Emancipatie.

Daarnaast vindt SWA dat alle Antillianen en Arubanen, van jong tot oud, de kans moeten krijgen zich te (blijven) ontwikkelen. Goed voor hen, maar ook voor de samenleving. Om deze reden is een tweede deel van het aanbod van SWA gericht op opleiden, vorm en

bijscholen. Deze cluster heet Onderwijs, Educatie & Vorming. De clusters vullen elkaar aan.

SWA: stevig geworteld in Rotterdam en de Antilliaans-Arubaanse gemeenschap
SWA is al meer dan een kwart eeuw actief. De stichting werd in 1976 opgericht om de Antilliaans-Arubaanse gemeenschap een eigen ontmoetingsplek te geven. De nadruk lag in eerste instantie op sociale en culturele activiteiten. In de jaren negentig kwamen steeds meer Antillianen en Arubanen met een lagere opleiding en daarom minder kansen op de arbeidsmarkt naar Nederland. Daarom breidde het aanbod van SWA zich uit met producten en diensten als maatschappelijke begeleiding, vrouwenwerk, vormingstrajecten, opvoedingsondersteuning en educatieve activiteiten.

Maatschappelijke Begeleiding, Scholing & Werkgelegenheid en Emancipatie
Kansarme Antillianen en Arubanen in Rotterdam vormen de belangrijkste doelgroep van het cluster Maatschappelijke Begeleiding, Scholing & Werkgelegenheid en Emancipatie. Maatschappelijke hulpverlening vormt een belangrijke activiteit. Het hulpverleningsaanbod gaat echter veel verder dan het helpen oplossen van acute problemen, zoals huisuitzettingen, mishandeling of het uitblijven van kinderbijslag. Door middel van taaltrainingen, cursussen en andere activiteiten probeert SWA haar cliënten zodanig toe te rusten, dat zij er beter in slagen zichzelf te redden en de kans op herhaling van de problemen wordt verkleind.

Samen met de betrokken Rotterdamse instellingen organiseert de cluster ook voorlichtingsbijeenkomsten. Belangrijke thema's zijn scholingsmogelijkheden en toetreding tot de arbeidsmarkt. Maar ook andere relevante onderwerpen komen aan bod, zoals de voogdijregeling, de verkiezingen, het belastingstelsel, uitkering, de gezondheidszorg en het ziekenfonds.

Verder is de cluster nauw betrokken bij de inburgering van Antilliaans-Arubaanse oudkomers en nieuwkomers. Maatschappijoriëntatie en beroepskeuzebegeleiding vormen de belangrijkste delen van het inburgeringstraject.

Individuele ontplooiing en emancipatie zijn belangrijke sleutels tot volwaardige deelname aan de Nederlandse samenleving. Dit geldt met name voor de Antillianen en Arubanen in zwakke sociaal-economische situaties, zoals alleenstaande (tiener)moeders en ouderen. Het aanbod van SWA biedt deze groepen mogelijkheden tot emancipatie en ontplooiing, door sociale activering, bewustwording en zelfontwikkeling, maatschappijoriëntatie en arbeids- of scholingstrajecten.

Onderwijs, Educatie & Vorming

Een succesvolle “onderwijsloopbaan” voor leden uit alle doelgroepen: dat is het voortdurende streven van het cluster Onderwijs, Educatie & Vorming. Daarbij gaat het primair om het verbeteren van de instroom, doorstroom van Antilliaanse en Arubaanse kinderen in het Nederlandse onderwijs. De producten en diensten van de cluster richten zich echter op alle groepen die hieraan een bijdrage kunnen leveren. Naast de kinderen, tieners en jongeren zelf zijn dit de ouders, leerkrachten en welzijnswerkers.

In de wijken waar veel Antillianen en Arubanen wonen, werkt SWA intensief samen met scholen, welzijnsinstellingen en andere (migranten) organisaties. Het gemeenschappelijke streven is een compleet en samenhangend educatief en welzijnsaanbod, op deelgemeentelijk en wijkniveau.

Meer kennis van de Antilliaans-Arubaanse gemeenschap en haar cultuur betekent ook: meer met de doelgroep kunnen bereiken. Professionals en vrijwilligers kunnen bij SWA terecht voor trainingen, workshops en gastcolleges. De cluster zorgt niet alleen voor een educatief aanbod, maar doet ook onderzoek en ontwikkelt nieuwe methodieken.

SWA: professionele cliëntgerichte begeleiding

SWA is vooral actief in wijken waar veel Antillianen en Arubanen wonen. Cliënten worden begeleid door Antilliaanse en Arubaanse professionals. Deze hebben een goed beeld van de achtergrond van de cliënt en van veel voorkomende hulpvragen. Een belangrijk uitgangspunt is de cliënt zo snel en goed mogelijk in staat te stellen zijn of haar problemen (voortaan) zelf op te lossen. Naast individuen begeleidt de stichting ook Antilliaans-Arubaanse zelforganisaties.

5.2.1 Interview hulpverlener

Bij de stichting SWA zijn er twee maatschappelijk werkers en een stagiaire werkzaam, die alle drie uit de Antillen afkomstig zijn.

Beide maatschappelijk werkers hebben de HBO-opleiding met richting MWD gevolgd en hebben voldoende ervaring met Antilliaanse jeugdigen opgedaan. Ze zijn sinds de oprichting werkzaam bij de stichting en kennen de cultuurachtergronden van de Antilliaanse jongeren.

Bijscholing komt bij de stichting SWA niet altijd aan bod. Af en toe gaan ze naar een symposium, lezing of workshop maar ze worden niet echt bijgeschoold.

De hulpverleners doen hun uiterste best om de doelgroep hulp te bieden in het kader van de maatschappelijke acceptatie. Zij zorgen voor huisvesting voor de doelgroep en praten met deze jongeren om tot een oplossing te komen voor concrete zaken en hierdoor bij hen stress te verminderen of te voorkomen.

De maatschappelijk werkers hebben een positieve kijk op de doelgroep die naar Nederland komt om zich te vestigen. Deze jongeren hoeven niet deel te nemen aan het inburgeringprogramma. Daarom moeten de maatschappelijk werkers samen met deze cliënten zoeken naar een passende vorm van begeleiding en naar oplossingen voor hun problemen.

Aan de ouders en de doelgroep wordt informatie uitgereikt met betrekking tot de integratie in de Nederlandse samenleving.

Ook krijgen ze informatie over:

- school
- samenleving
- uitkering
- huisvesting
- werk
- voogdij

Om een idee te krijgen van de mogelijke invalshoeken en aanpak voor deze problematiek hebben we bijvoorbeeld de volgende vraag voorgelegd. Wat is de reden dat ze naar Nederland zijn geëmigreerd? Voor meer informatie verwijzen we u naar onze bijlage. De meest geregistreerde redenen van de doelgroep voor vestiging in Nederland, die bekend staan bij de SWA, zijn de slechte economische toestand op de Antillen, de betere toekomstmogelijkheden en de medische voorzieningen.

De meest bekende belemmeringen voor het integratieproces die zijn geregistreerd bij de stichting SWA, zijn huisvesting, scholing, de Nederlandse taal en het Ziekenfonds.

Verder zijn er ook onbekende belemmeringen. Dit komt omdat jongeren door hun trots die eigen is aan de Antilliaanse cultuur in eerste instantie zaken verzwijgen, die in sommige gevallen achteraf toch aangegeven worden. Het betreft hier meestal mensen met drugsproblemen.

Waar er volgens de instelling iets aan veranderd kan worden is de communicatie bij de vrijetijdsactiviteiten. Er moet veel gepraat worden en waar er problemen zijn moet geprobeerd worden er oplossingen voor te vinden teneinde de leefsituatie stabiel(er) te krijgen.

Enige suggesties van de instelling zijn:

- Antillianen moeten meer met Nederlandse mensen omgaan en zich meer in de samenleving begeven;
- een deskundige op de Antillen plaatsen om informatie te verstrekken;
- er moet meer begeleiding plaatsvinden tijdens de opvang voor de nieuwkomers.

Volgens deze stichting kijkt de Nederlandse samenleving in zijn geheel negatief tegen integratie aan. Nederlanders vinden dat buitenlanders naar Nederland komen voor de voorzieningen en niets voor de samenleving terug willen doen.

De SWA heeft ongeveer 500 cliënten ingeschreven staan voor zowel hulp als begeleiding.

De cliënten kunnen bij de instelling terecht voor informatie, doorverwijzing, begeleiding, administratieve handelingen en behartiging van hun belangen.

De meest voorkomende problemen van cliënten betreffen schulden, huisvesting en inkomen. Voor hulp bij deze problemen komen de cliënten zelf spontaan aankloppen. Een kwart van deze cliënten wordt door andere instellingen doorverwezen of komt via mond-tot-mondreclame van andere cliënten.

Elk jaar worden er aanpassingen aangebracht in het beleid en het begeleidingproces; er wordt gestreefd naar meer zelfstandigheid van de cliënt, waarbij rekening gehouden wordt met het ontwikkelingsniveau.

5.2.2 Interview doelgroep

De geïnterviewde jongeren zijn onder de 25 jaar en zijn afkomstig uit Curaçao. Een grote groep van de geïnterviewde jongeren is op Curaçao geboren en is op jonge leeftijd met de ouders naar Nederland geëmigreerd. Een van hen woont pas drie jaar in Nederland.

Wij willen van deze jongeren horen wat hun ervaringen in Nederland zijn, wat voor problemen ze tegengekomen zijn en hoe ze hiermee zijn omgegaan.

We hebben geconstateerd dat de meeste jongeren die van kleins af aan in Nederland wonen, minder moeite hebben om zich te integreren in de Nederlandse samenleving. In vergelijking met jongeren die voor een korte periode in Nederland zijn, beheersen ze de Nederlandse taal beter, volgen ze een opleiding en komen zelden in aanraking met politie of justitie. Ondanks dat deze jongeren veel invloed van de Nederlandse normen en waarden ondervinden, hebben ze hun eigen normen en waarden, die ze van huis uit meegekregen hebben, behouden en voelen ze zich geïntegreerd.

De respondenten doen er alles aan om zich aan te passen aan de samenleving, maar voelen zich toch op de een of andere manier buitengesloten. “Kiko mas nos tin ku hasi pa nos integrá?” (Wat moeten we nog meer doen om te integreren?) Wanneer de respondenten zich buitengesloten voelen, hebben ze geen doorzettingsvermogen om zich iedere keer opnieuw te proberen aan te passen. Het zich gediscrimineerd voelen is per persoon verschillend. Hoe assertiever je bent, hoe beter, efficiënter je problemen kunt aanpakken.

Antillianen kunnen in het algemeen niet tegen vernedering en als ze hiermee geconfronteerd worden, tonen ze vaak agressief gedrag. Wanneer de Antilliaanse doelgroep met de politie in aanraking komt, toont ze agressief gedrag, het bekende beeld van “Actie geeft reactie”. Hierdoor ontstaat er een negatief beeld van de Antilliaanse jongeren, terwijl de samenleving niet de reden hierachter zoekt.

De vooroordelen die de Nederlandse samenleving ten opzichte van de Antillianen heeft, beïnvloeden het hele integratieproces. De doelgroep geeft zelf aan dat het moeilijk is om deze negatieve oordelen te veranderen. “Nan no ta duna nos un chèns.” (Ze geven ons geen kans.) Ze vinden dat de Antilliaanse jongeren te weinig kans krijgen om de samenleving ervan te overtuigen dat ze beter kunnen en zo de bestaande vooroordelen jegens hen te veranderen.

Sprekende over hun taalbeheersing vinden de respondenten dat de taal geen belemmering hoeft te zijn voor integratie, want iedereen heeft in min of mindere mate Nederlands op school gekregen. Hun beheersing van de Nederlandse taal is weliswaar matig, maar dat betekent niet dat ze het Nederlands niet begrijpen. “No ta Antianonan so tin problema ku hulandes, pero nan ta wak nos so”. (Het zijn niet alleen de Antillianen die moeite hebben met de Nederlandse taal, maar wij worden er wel op aangekeken.) Ze wijzen erop dat Nederlanders zelf en andere groepen allochtonen in Nederland problemen hebben met de taalbeheersing.

Of Antillianen zich welkom voelen in Nederland blijft een vraag, maar de geïnterviewden geven wel aan dat er veel meer voor Antillianen moet gebeuren. “Nan mester hasi mas pa nos.” (Ze moeten nog meer voor ons doen.) “Geef ons de kans om te laten zien wat we kunnen, zodat anderen ons als voorbeeld kunnen nemen.” Instellingen kunnen hieraan hun bijdrage leveren door een positief beeld van de doelgroep te laten zien.

De respondenten zijn van mening dat de opvoeding versus integratie per persoon anders is, want iedereen is uniek, heeft een eigen persoonlijkheid en karakter. Door de strenge sociale controle die op de Antillen bestaat kan het gebeuren dat jongeren die op oudere leeftijd naar Nederland komen en veel vrijheid hebben, niet weten hiermee adequaat om te gaan. In vergelijking met de hier opgegroeide jongeren is voor deze groep jongeren het risico groter dat ze afglijdt naar de criminaliteit.

In het algemeen krijgen Antillianen met dezelfde problemen te maken wanneer ze door de familie worden opgevangen. Ze gaan snel andere huisvesting zoeken vanwege de extra

kosten zoals die van water- en elektriciteitsverbruik en het risico van inkorting op de uitkering van de familieleden.

Vele Antillianen die op de Antillen wonen hebben een verkeerd beeld van het leven in Nederland. De meesten denken dat wij die in Nederland wonen het goed hebben, maar de werkelijkheid is anders. Het leven in Nederland is niet makkelijk; je moet hard werken om aan geld te komen. De Antilliaanse jongeren die geen toekomstperspectief hebben, kiezen voor de makkelijkste weg door de school vroegtijdig te verlaten en te proberen snel en makkelijk geld te verdienen. Nederlanders verwachten dat alle inwoners mondig zijn en voor hun rechten opkomen, maar wanneer allochtonen hun mening geven worden ze als brutaal beschouwd. Hierdoor nemen dezen een afwachtende positie aan en houden hun mening voor zichzelf. Antilliaanse jongeren zijn over het algemeen heel impulsief en zijn zoals reeds gezegd snel geneigd agressie te gebruiken, wanneer ze zich vernederd voelen. Degenen die assertief zijn, denken goed na voordat ze tot actie overgaan, want anders krijgen ze te horen: “Die rot-Antillianen weer.” De Antilliaanse jongeren willen niet gestigmatiseerd worden en houden daarom rekening met de Nederlanders. De Nederlanders op hun beurt denken dat deze jongeren niet assertief zijn.

Met betrekking tot deze problematiek heeft de doelgroep enkele suggesties. Ten eerste moeten zowel Nederlanders als Antillianen elkaar respecteren en elkaar een gelijke kans geven. Ten tweede moet de voorlichting over de Nederlandse samenleving in de Antillen gegeven worden, opdat deze doelgroep beter voorbereid naar Nederland migreert.

5.2.3 Conclusie

Wat we uit dit interview kunnen halen is dat aanpassing van beide kanten moet komen. Dat betekent dat zowel de hulpverleners als deze jongeren zich moeten aanpassen. De doelgroep is van mening dat jongeren zich proberen aan te passen, maar niet altijd de kans daartoe krijgen. Als hulpverleners zich gaan aanpassen aan de doelgroep, krijgen deze jongeren het gevoel dat ze begrepen zijn en raken sneller gemotiveerd. Dit hebben we zelf ervaren. We hebben ons aan de doelgroep moeten aanpassen. Dat is niet gemakkelijk, maar wil je iets bereiken dan moet je dat wel doen.

We zijn ook tot de conclusie gekomen dat de integratie reeds in de Antillen moet beginnen. Jongeren komen dan beter voorbereid naar Nederland. Wil men dat het integratieproces bij jongeren soepeler en sneller verloopt, dan zal Nederland de Antillen hierin financieel moeten steunen. Nederland zal “Task Force”, een inburgeringsprogramma op Curaçao moeten blijven subsidiëren. De opgeheven Stichting Antilliana moet weer voortgezet worden. Integratie kan en moet reeds in het land van herkomst van de migranten beginnen.

5.3 TIP

Het Transfer Informatie Punt is gericht op die risicojongeren tussen de 0 en 24 jaar in de deelgemeente. Het TIP is een deelgemeentelijke voorziening werkzaam op het snijvlak van het bestuurlijke, beleidsmatige en uitvoerende domein. Binnen het TIP is op een werkbare, herkenbare en laagdrempelige wijze alle mogelijke informatie voor jongeren en/of hun ouders beschikbaar met betrekking tot alle mogelijke zorg. Daarnaast kan binnen het TIP informatie worden overgedragen tussen de verschillende partners die op een of andere wijze met deze jongeren te maken krijgen, zodat een zo optimaal mogelijke aanpak tot stand kan komen.

In de deelgemeente Charlois worden ze regelmatig geconfronteerd met jongeren die niet aan het werk of niet op school zitten. Tevens bestaat het vermoeden dat een niet te veronachtzamen groep jongeren op weg is naar of zich reeds bevindt in het criminele circuit. De aanpak van deze problematiek is momenteel versnipperd over diverse stedelijke, landelijke, regionale en lokale diensten en instellingen die zich om een grote verscheidenheid aan redenen met deze risicojongeren bezig houden. De deelgemeente Charlois heeft de sterke behoefte om meer grip te krijgen op het totale beeld rondom bovengenoemde problematiek en de aanpak van de diverse diensten en instellingen.

De ontwikkeling van het Transfer Informatie Punt is een logische stap in het zoekproces naar een sluitende aanpak rondom risicojongeren.

Uitvoering geven aan geïntegreerd denken levert problemen op bij begripsbepaling, afbakening van taakgebieden, regelgeving, gebiedsindeling, organisatiestructuren en beslissingsbevoegdheid. De noodzaak om afstemming, samenwerking en aansluitende regelgeving te realiseren wordt zowel op stedelijk als op deelgemeentelijk niveau onderschreven.

In deelgemeente Charlois is de SWA gestart met het project Eksito. Dit betekent succes. Medewerkers van de SWA die zich ten behoeve van het project Eksito inzetten, zitten in het gebouw van TIP, daar dit gebouw centraal gelegen is in de wijk en derhalve goed bereikbaar is door de doelgroep.

Het **doel** van Eksito is:

Zorg dragen voor de begeleiding, coaching en de ontwikkeling van Antillianen/Arubanen zodat zij na afloop zelfredzaam zijn en de volledige zorg voor zich (en voor hun gezin) kunnen en weten te dragen.

Begeleiden en ondersteunen van Antillianen/Arubanen binnen het zorgnet in Charlois.

Met andere woorden: de deelnemers helpen grip te krijgen op hun eigen leven.

Daarnaast het bevorderen van de deskundigheid in hulp- en dienstverlening aan Antillianen/Arubanen.

De **doelgroep** waar Eksito zich op richt zijn Antillianen/Arubanen van 16 t/m 23 jaar die: op zoek zijn naar structurele oplossing voor de sociale en maatschappelijke vraagstukken waar zij mee zitten. De doelgroep kent namelijk een meervoudige problematiek. Veel

voorkomende problemen zijn bijvoorbeeld schulden, gebrek aan kinderopvang en opvoedingsondersteuning bij jonge moeders, huisvesting e.d.

Eksito is een project van SWA, deelgemeente Charlois en Lus di Trafiko programma en werkt samen met o.a. SoZaWe Charlois, Transfer Informatie Punt (TIP), Regionale Opleidings Centra (ROC), Stimulerings Project Allochtonen Rotterdam (SPAR), Politie en Justitie e.d.

5.3.1 Interview hulpverlener

De visie TIP is dat er veel Antillianen om wat voor reden dan ook naar Nederland komen en hier willen doen alsof ze de leiding hebben en denken alles te kunnen doen en laten zonder rekening te houden met het feit dat ze niet in hun eigen land zitten. Immigreren in Nederland betekent niet je eigen, Antilliaanse, normen en waarden overboord gooien of Nederlandse normen en waarden min of meer overnemen, maar het betekent wel rekening houden met de normen en waarden hier in Nederland en proberen je aan te passen om te kunnen functioneren in de samenleving. De instelling denkt hierbij dat er een scheiding gemaakt moet worden tussen het privé-leven en de verwachtingen in de samenleving. Het moet voor de Antillianen duidelijk worden (gemaakt) welke rol zij hier in Nederland spelen, dat ze de tijd in de gaten moeten houden en dat ze zich ook aan afspraken moeten houden. Kortom, het verwachtingspatroon in zijn totaliteit moet hun duidelijk gemaakt worden.

Sommige Antillianen komen hals over kop naar Nederland, zonder te weten wat hun hier in Nederland te wachten staat. Zij komen en denken we zien wel. Dit is gemakkelijk gezegd, maar als ze eenmaal hier zijn, blijkt alles toch moeilijk te gaan. De basiseisen zijn erg hoog.

De Nederlandse samenleving daarentegen denkt dat ze niks te zoeken hebben hier in Nederland, ze veroorzaken overlast en onveiligheid op straat.

De instelling denkt daarom dat de overheid er beter aan doet de Antillen een provincie van Nederland te maken. Dan kunnen Antillianen op hun eigen eiland blijven of kunnen zelfs zij die zich hier blijvend gevestigd hebben terug naar hun geboorte-eiland. Dit is een mogelijke maatschappelijke oplossing die de instelling aan de overheid voorstelt.

Enkele suggesties die de instelling heeft met betrekking tot een soepeler verloop van de integratie van de Antilliaanse jongeren zijn:

- Drie maanden na binnenkomst in Nederland moet er iets geregeld zijn.
- Een Bon Bini-pakket met informatie omtrent woningruimte/school/werk en inkomen verdeeld in de steden van Nederland accepteren.

Wordt het pakket niet aangenomen dan loopt de jonge Antilliaanse nieuwkomer de kans niet in aanmerking te komen voor een uitkering.

Deze suggestie had de instelling al in 1999 de overheid aan de hand gedaan, maar ze werd niet geaccepteerd omdat dit volgens de overheid te veel geld zou gaan kosten.

5.3.2 Interview doelgroep uit project Eksito

Bij Deelgemeente Charlois hebben we enkele jongens geïnterviewd. De meeste zijn recentelijk in Nederland geïmmigreerd. Ze zijn allemaal op eigen kracht naar Nederland gekomen, d.w.z. zonder beurs of zonder ouders. Deze groep jongeren kwam met het doel een betere toekomst op te bouwen hier in Nederland. Enkelen kwamen eerst op vakantie en hebben gelijk bij familie of vrienden onderdak gevonden; anderen gingen naar de Antillen terug en kwamen later weer terug. Hun thuissituatie was niet altijd prettig aangezien ze zich met veel mensen in huis bevonden en er gewerkt moest worden om mee te helpen met de betaling van alle kosten van dien. Er was weinig privacy en ze kregen het gevoel te veel te zijn in de woning “Mi ta sintimi di mas.” Dit was vaak hun ervaring bij zowel familie als vrienden. Vaak lopen ze ook met heimwee en problemen om zich aan te passen aan de nieuwe cultuur. Sommigen zeggen geen last van heimwee te hebben en blij te zijn hier in Nederland, alhoewel ze nog moeite hebben met de aanpassing. Ze willen graag een toekomst opbouwen in Nederland. Deze doelgroep geeft te kennen dat het weer geen invloed heeft op hun dagelijks leven, ze gaan ook als het slecht weer is gewoon naar buiten. Ze houden niet van binnen blijven.

Deze groep heeft het meest te kampen met financiële problemen. Ze geven aan dat ze verkeerd werden ingelicht over het leven in Nederland. “Nos a haña informashon robes; solamente nos a haña di tende di e bida dushi na Hulanda.” Ze verkregen alleen de goede beelden van Nederland maar hoorden niet hoe het in werkelijkheid is. Sommige jongeren gaven te kennen dat ze niet naar school wilden, maar graag wilden gaan werken; anderen wilden eerst een stabiele situatie bereiken voor ze aan hun studie beginnen.

Het leven in Nederland is goed, maar je moet voor je zelf opkomen en aan je zelfontplooiing werken. Het Nederlands beheersen ze vrij goed, maar ze zeggen dat de Nederlanders hen uitlachen als zij fouten maken en vinden dat ze hun in plaats daarvan beter het juiste Nederlandse woord kunnen aanreiken. Zij zijn het er niet helemaal mee eens dat je beheersing van het Nederlands er door de omgang met Nederlanders op vooruitgaat. Zie denken dat de integratie geen probleem hoeft te zijn. Het is een kwestie van aanpassen. Antillianen hebben een heel andere opvoeding gehad. Op de Antillen word je in een autoritaire opvoedingsstijl grootgebracht, waar moeder of vader alles te zeggen heeft en het kind hun bevel moet nakomen. In Nederland is het niet zo, hier wordt veel overlegd met het kind. Sommigen zijn alleen met een moeder opgegroeid en sommigen met beide ouders. “Mi no ta sinti falta di mi tata.” (Ik mis mijn vader niet.)

Degenen die alleen door een moeder zijn opgevoed zeiden dat ze eigenlijk niet de vaderfiguur missen en dat ze eigenlijk niet weten wat ze van een vader moeten verwachten. Enkelen zeiden dat ze wel contact hebben met hun vader en dat ze wel normen en waarden van hun vader hebben overgenomen, omdat hun moeder vaak moest werken om voor hen te zorgen.

Discriminatie hebben ze niet echt meegemaakt, maar ze vinden soms wel dat Nederlanders hun niet echt een kans geven om hun positieve kant te laten zien en om te tonen dat niet alle Antillianen hetzelfde zijn. Sommigen redeneren “Discriminatie blijft een feit; wij als Antillianen kunnen hier niks tegen doen. Wie kunnen ons helpen niet van het kastje naar de muur gestuurd te worden?”

Indien bij aankomst van de politie op een bepaalde locatie bijvoorbeeld een groep Nederlanders zich aan de rechterkant bevindt en een groep Antillianen aan de linkerkant, worden de Antillianen aangesproken. De doelgroep bekent dit soort problemen vaak te

hebben ervaren bij de Nederlandse instellingen zoals Sociale Dienst, Belastingkantor etc. Bij een grote mond krijg je tegenwerking en als je reageert bij vernedering, word je beschouwd als een van de erg agressieve Antillianen. Ze vinden het moeilijk om de Nederlandse samenleving te overtuigen van hun positieve acties als Antilliaan. Ze zijn het over het algemeen wel eens met het inburgeringsprogramma maar vinden het heel belangrijk dat de Antillianen vanuit de Antillen goed op de hoogte van de werkelijkheid van het leven in Nederland moeten worden gebracht. Het is van essentieel belang dat informatie hierover in de Antillen en door deskundigen op dit gebied wordt gegeven. Er zal ook een soort inburgeringsprogramma op de Antillen plaats moeten nemen.

5.3.3 Conclusie

Onze conclusie uit interviews met betrokkenen van TIP is dat er veel gedaan wordt om de jongeren van de doelgroep te stimuleren en te ondersteunen bij hun integratieproces. Bij deze instellingen melden zich Antilliaanse jongeren die met hulpvragen zitten. Zij hebben een hulpverlener van hun leeftijd die met hen meeloopt naar de desbetreffende instellingen en instanties waar ze voor hulp terecht moeten. We konden uit het interview met de instelling destilleren dat zij reeds enige tijd de overheid enkele suggesties aan de hand heeft gedaan, maar dat hiervan weinig terecht is gekomen. Zij had een goed voorstel gedaan met betrekking tot het integratieproces, dat naar haar mening in de Antillen moet aanvangen. Een ander voorstel betreft een soort Bon Bini-pakket dat als wegwijzer en tevens stok achter de deur kan dienen: neem je dit welkomstpakket niet aan dan loop je het risico niet in aanmerking te komen voor een uitkering.

5.4 Foyer Den Haag

Wat bieden Kamers met Kansen?

Kamers met kansen bieden jongeren behalve relatief goedkope woonruimte, ook de nodige coaching op weg naar zelfstandigheid. Instroom op de reguliere woning- en arbeidsmarkt is het uiteindelijke doel. Het aanbod van Kamers met Kansen is een combinatie van een veilige en rustige thuissituatie, een toeleidingstraject naar scholing en/of werk, individuele coaching en doorstroming naar zelfstandig wonen in een reguliere woonruimte. Het coachingstraject wordt door de coach in samenspraak met de jongere en de verwijzende instelling, werkbegeleider of trajectbegeleider vastgesteld. Het wonen in Kamer met Kansen is niet vrijblijvend: het niet nakomen van contractafspraken kan betekenen dat de jongere het recht op woonruimte verspeelt.

De doelgroep

De bewoners van Kamers met Kansen zijn jongeren in de leeftijd van 17 tot 27 jaar, die door een lastige en onzekere huisvestingssituatie of problemen in het gezin, moeilijk toekomen aan leren en werken. Jongeren die in Kamers met Kansen willen wonen, moeten over eigen financiële middelen beschikken om de huur te kunnen betalen en hebben een verblijfsvergunning. Iedere jongere heeft een dagbesteding in de vorm van school, studie, werk of een traject naar arbeid. Kamers met Kansen is bedoeld voor jongeren die deze opstap naar zelfstandig wonen bewust kiezen en het leuk vinden om samen met anderen te wonen. Met andere woorden: Kamers met Kansen is voor jongeren die laten blijken werk te willen maken van hun verblijf in het project. De duur van het verblijf is ongeveer een à twee jaar. Er wordt gestreefd naar een divers samengestelde groep, de zogeheten magic mix, zodat de jongeren zich aan elkaar kunnen optrekken.

Het gebouw

Foyer Den Haag ligt aan de Amsterdamse Veerkade, in het hart van de Haagse binnenstad. In deze levendige en stedelijke omgeving is woonruimte beschikbaar voor 38 jongeren. Zij wonen in vijf woongroepen die ieder over een woonkeuken, toiletten en douches beschikt. Iedere jongere heeft een eigen kamer van ca. 12 m², voorzien van een basisinrichting en stoffering. Tien kamers van de Foyer zijn bestemd voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren. Op de begane grond zijn verschillende ruimtes voor kantoormedewerkers, computergebruik, trainingen en cursussen voor de jongeren. De gemiddelde huurprijs ligt rond de 285,- euro per maand, inclusief energie, servicekosten, inrichting en stoffering.

5.4.1 Interview hulpverlener

Bij het Foyer Den Haag zijn er twee hulpverleners werkzaam te weten een Antilliaanse SPD'er en de coördinatrice die een basisschooldocente was. Volgens de geïnterviewde komen de meeste Antilliaanse jongeren naar Nederland voor een betere toekomst. Deze jongeren zijn laag geschoold en kunnen geen werk vinden in de Antillen. Ze emigreren met een vertekend beeld naar Nederland. Eenmaal in Nederland worden zij geconfronteerd met een geheel andere werkelijkheid. In eerste instantie trekken deze jongeren in bij familieleden in, maar al gauw ontstaan er spanningen tussen de jongeren

en de familie. Hun beheersing van de Nederlandse taal is meestal slecht en daarnaast hebben deze jongeren grote moeite met het vinden van werk en scholing. Omdat de familie op langere termijn meestal niet bereid is deze jongeren op te vangen komen dezen op straat te staan.

Allochtone jongeren die hier geboren en/of opgegroeid zijn, hebben vaak problemen met hun ouders. Dit heeft te maken met het feit dat zij tussen twee culturen in staan. Aan de ene kant de ouders met hun normen en waardepatroon uit het land van herkomst en aan de andere kant de Nederlandse cultuur. Veel jongeren komen hierdoor in een identiteitscrisis en krijgen conflicten met hun ouders. De conflicten lopen soms zodanig uit de hand dat deze groep jongeren op straat komt te staan. De jongeren blijven een tijdje zwerven tot ze uiteindelijk onderdak krijgen bij Foyer Den Haag (DUWO). Bij Foyer Den Haag krijgen deze jongeren onderdak en hulp bij het zoeken van een baan, school, etc. Volgens de geïnterviewde hulpverlener hebben deze jongeren heel veel problemen om een heldere hulpvraag te formuleren. De hulpverlener is verder van mening dat belemmeringen op organisatorische gebied ook een rol kunnen spelen in een soepeler integratieproces van deze doelgroep. Voorbeelden hiervan zijn de visie, de doelstelling, de doelgroepbeschrijving en de methodieken die niet op de doelgroep aansluiten. Volgens de hulpverlener is de enige oplossing hiervoor het bijstellen van het beleid en een rigoureuze controle door de overheid of subsidieverstrekkers van iedere instelling die zich bezighoudt met deze doelgroep. Daarnaast moeten de jongeren opgevangen worden door Antilliaanse hulpverleners die hen coachen. Op deze manier sluit het beleid beter aan op de doelgroep en krijgen de jongeren het gevoel dat ze thuis zijn. Over het algemeen denken Nederlanders niet positief over de integratie van de doelgroep. De vooroordelen die Nederlanders hebben, maken ook dat deze jongeren niet makkelijk integreren. De stigmatisering door autochtonen terwijl de betrokken jongeren ook Nederlanders zijn, staat ook het aanpassen van deze jongeren in de weg. Een suggestie om dit probleem op te lossen is het oprichten van een instelling waarbij Antilliaanse hulpverleners deze doelgroep begeleiden. Er zijn veel goed opgeleide Antillianen die deze jongeren kunnen begeleiden.

5.4.2 Interview doelgroep

De geïnterviewde doelgroep zit in de leeftijd van 19 tot 23 jaar en is pas komen kijken in Nederland (drie jaar). De meesten zijn op Curaçao geboren en hebben een opleiding op MBO- VMBO-niveau. Enkel van deze jongeren hebben vóór hun komst naar Nederland een inburgeringprogramma (Taskforce) op Curaçao gevolgd. Ze zijn zeer tevreden hierover, want dat heeft ertoe geholpen dat ze een stuk gemakkelijker integreren in de Nederlandse samenleving.

Antilliaanse jongeren die in Nederland zijn geboren en/of van kleins af aan hier zijn opgegroeid verschillen enorm van de rest van de doelgroep die drie jaar in Nederland is. Ze beheersen, door hun opleidingsniveau, de taal beter dan de rest van de Antilliaanse jongeren die kort in Nederland zitten en ze hebben soms geen probleem met de Nederlandse normen en waarden. Maar dat betekent niet dat deze jongeren geen andere problemen hebben. Over het algemeen passen de allochtone jongeren die in Nederland zijn opgegroeid zich sneller aan de Nederlandse samenleving. Die zijn mondiger, assertiever, dan de nieuwkomers en nemen geen afwachtende positie aan. De meeste

nieuwkomers die een MBO of VMBO niveau hebben, beheersen de taal redelijk, maar wat ons opvalt is dat hun woordenschat kleiner is vergeleken met die van anderen die een langere periode hier zijn.

Deze jongeren migreren meestal alleen naar Nederland en doen dat zonder op de hoogte te zijn van de Nederlandse samenleving. Ze nemen meestal niet de moeite om informatie te zoeken over het leven in Nederland. Ze nemen genoeg met de informatie die ze van vrienden of familieleden hebben gekregen. In de meeste gevallen klopt de informatie niet met de werkelijkheid, vooral niet wat betreft school en werk. De voornaamste reden dat deze jongeren naar Nederland migreren is dat ze willen studeren en een beter bestaan willen opbouwen. Door de verscheidenheid aan voorwaarden waar ze aan moeten voldoen en problemen waar ze tegenaan lopen, zijn deze jongeren gedwongen terug te vallen op een bijstandsuitkering. Er zijn omstandigheden waar ze niet eens een uitkering kunnen aanvragen en dan in het criminele circuit belanden. Het gaat bij deze jongeren niet altijd om het leiden van een makkelijk leven. “Hulanda ta pidi di mas” Het zijn de hoge voorwaarden die Nederland aan hen stelt, die maken dat ze afglijden naar de criminaliteit.

Wat school betreft, kan er gesteld worden dat het een kleine groep is die last heeft van concentratieproblemen en een speciale school bezoekt. Dit is de groep die het grootste risico loopt om het criminele pad te kiezen. De jongeren die deel uitmaken van deze groep, zijn makkelijk beïnvloedbaar en er wordt ook gemakkelijk misbruik van hen gemaakt. Degenen die normaal onderwijs volgen maken meestal een verkeerde keuze en als ze hiermee stoppen, moeten ze tot het volgende schooljaar wachten om aan een nieuwe opleiding te beginnen. “Nan no ta acceptami y steun mi” Deze jongeren ervaren ook dat ze niet geaccepteerd worden op bepaalde scholen en geen steun krijgen van docenten. Een ander probleem waarmee de jongeren van deze doelgroep geconfronteerd worden, is dat gemeentemedewerkers geen begrip en geduld hebben en niet naar hun verhaal luisteren. “Nan ta mandami di kashi pa muraja” De jongeren worden van het kastje naar de muur gestuurd. Over het algemeen worden ze niet snel geholpen bij Nederlandse instellingen of bedrijven. In tegenstelling hiermee ervaren deze jongeren een warme aanpak bij Antilliaanse instellingen. Hulpverleners hebben heel veel geduld en gaan met hen naar afspraken buiten de deur.

Het op zoek gaan naar een baan ervaren ze niet als een probleem, behalve wanneer er voorrang aan anderen wordt gegeven. Ze krijgen geen kans om te bewijzen wat ze kunnen en als ze een baan krijgen moeten ze altijd het vuile werk doen. Werkgevers kunnen altijd op hen rekenen, maar bij fouten krijgen ze als eerste de schuld en liggen binnen de kortste tijd eruit.

Over het algemeen is het een kleine groep van deze jongeren die in aanraking komt met politie en justitie. De grootste groep kampt met veel schulden en huisvestingsproblemen. De meesten hebben weinig of geen Nederlandse vrienden en vinden dit ook niet noodzakelijk. Ze zijn van mening dat de omgang met Nederlanders niet helpt om op het goede pad te blijven en dat hun taalbeheersing er hierdoor niet op vooruit hoeft te gaan. De vaardigheid in het gebruik van de Nederlandse taal wordt bevorderd, maar de woordenschat blijft matig. Uit ons onderzoek is gebleken dat jongeren die perfect Nederlands spreken en Nederlandse vrienden hebben, toch niet bekend zijn met bepaalde begrippen als ‘integratie’. Dit is ook een van aandachtspunten. Het is belangrijk dat er geen moeilijke woorden gebruikt worden bij deze doelgroep. Wil men dat deze doelgroep

integreert, dan moeten deze jongeren eerst op de hoogte gebracht worden van wat integratie is. Deze jongeren doen niet of zelden aan sport en maken meestal groepjes om te gaan kaarten, biljarten, etc.. Ze zijn ook van mening dat iedereen voor zichzelf bepaalt wat hij van zijn leven wil maken. Ze vinden wel dat jongeren heel veel vrijheid hebben en daar niet mee weten om te gaan. Dus of de integratie succesvol verloopt, of dat de jongeren een plaats vinden in de Nederlandse samenleving ligt niet helemaal aan instellingen en hun beleid, maar aan de jongeren zelf. Ze denken dat ter bevordering van een soepeler verloop van de integratie iedere jongere een individuele Antilliaanse coach moet hebben, maar de jongeren moeten wel weten wat ze willen. Dus doel en/of perspectief zijn zeer belangrijk bij het integratieproces van deze doelgroep.

5.4.3 Conclusie

Net als andere jongeren bij andere instellingen denken deze jongeren ook dat ze vanaf hun aankomst in Nederland een begeleider, mentor of maatje nodig hebben die hun de weg wijzen. Wat we hieruit kunnen halen, is dat deze jongeren iemand nodig hebben die ervoor zorgt dat ze niet uit de boot vallen. Hierbij komt de materiële hulpverlening aan de orde. Bij verschillende instellingen is men bezig de jongeren een materiële steun in de rug te geven, maar we vinden dat deze jongeren meer nodig hebben dan materiële hulp. Deze jongeren hebben heel veel steun nodig op immaterieel gebied: ze moeten assertief worden, zich bewust worden van hun problemen en hiermee leren omgaan. Dat deze jongeren zich niet kunnen aanpassen aan de Nederlandse samenleving is volgens ons te wijten is aan de manier waarop ze zijn opgevoed. Hun opvoeding maakt dat sommigen van de jongeren zich niet kunnen aanpassen. Wat ze in hun opvoeding hebben gemist moeten ze krijgen van de instelling waarvan ze cliënt zijn. Dus naast de materiële hulpverlening kunnen instellingen ook immateriële hulpverlening aan deze jongeren bieden.

5.5 Ruman Grandi

Visie ‘Ruman Grandi’

De rol van Ruman Grandi is conform de Antilliaanse traditie erop gericht zijn kleine broers en zusters bij te staan. De Ruman Grandi biedt de helpende hand in nood. Ook treedt hij/zij op als hoeder voor zijn toevertrouwde pupil. En tot slot wordt, indien nodig, een opvoedkundig standje gegeven.

Het doel

Ons doel is participatie van de Antilliaanse jongeren in de Nederlandse gemeenschap te bevorderen en daarnaast de kans op sociaal maatschappelijke terugval te minimaliseren door het versterken van diverse leefgebieden. Denk hierbij aan werk, inkomen, huisvesting, sport en recreatie, onderwijs en gezondheid.

Doelgroep

Dit project besteedt aandacht aan de Antilliaanse jongeren in de leeftijdscategorie 13 tot 23 jaar, die met meervoudige problemen kampen. Het betreft onder meer belemmeringen en/of knelpunten op de volgende leefgebieden: onderwijs, werk en inkomen, intieme relaties, sociaal netwerk, ouderschap, schuldproblematiek, huisvesting, verslaving, criminaliteit, seksualiteit en algemene dagelijkse levensbehoeften.

Werkwijze

De mentor bouwt een vertrouwensrelatie op met de pupil en stelt in overleg met betrokkene een plan op. Aan de hand van dit individuele hulpverleningsplan wordt systematisch gewerkt aan de versterking van de diverse leefgebieden. De leefgebieden behelzen dagelijkse activiteiten van de jongere, die zijn doen en laten sterk bepalen en/of beïnvloed. Door het stellen van prioriteiten wordt samen met betrokkene een aantal trajecten gevolgd die moeten leiden naar structurele verbetering van zijn leefsituatie en zijn deelname in de maatschappij. Het betreft hier doelen op korte, middellange en lange termijn. Via een geautomatiseerd systeem wordt per klant alle gegevens inzake de intake, de interventies van de mentoren en de vorderingen die door de pupil gemaakt zijn bijgehouden. Deze gegevens vormen de basis voor de metingen die per leefgebied worden gemaakt. verder worden deze onder meer gebruikt ter realisering van de individuele taakstelling per mentor.

Resultaten

Sinds april 2002 is het project operationeel. Het klantenbestand is inmiddels gegroeid tot 150 pupillen. Door de inzet van mentoren (8 in totaal) is meer dan 80% van deze groep, binnen drie maanden sociaal geactiveerd.

Het project Ruman Grandi is een initiatief van Riagg rijnmond noord west in samenwerking met onder meer de volgende organisaties: Albeda College, Stichting Welzijn Antillianen, Gemeente Rotterdam (Lus di Trafiko), Gemeente Capelle aan den Yssel, Zilveren Kruis Achmea, SoZaWe/GoALs en Perspektiva I Sosten Integral (PSI) te Curaçao.

5.5.1 Interview doelgroep

De respondenten zitten tussen de 20 en 24 jaar en zijn allemaal op de Antillen geboren. Sommigen zijn van kleins af aan naar Nederland geëmigreerd en sommigen zijn amper in Nederland. De problemen die vanaf het eerste moment bij deze jongeren spelen betreffen de huisvesting. De meesten zijn opgevangen door familieleden of vrienden, maar waren na korte periode genoodzaakt de woning te verlaten wegens onderlinge problemen. De meeste jongeren zijn naar Nederland gekomen voor hun studie en een betere bestaan. Eenmaal in Nederland merken ze dat het leven in Nederland heel anders is dan ze hebben verwacht of gehoord. De reden waarom deze jongeren de school vroegtijdig verlaten, is dat ze een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt en een heel schooljaar moeten wachten voordat ze aan een nieuwe opleiding kunnen beginnen. Het is niet altijd zo dat deze doelgroep geen perspectief heeft en/of snel en gemakkelijk aan geld wil komen door te gaan stelen en in de criminaliteit belandt, maar het zijn omstandigheden die hiertoe leiden.

Behalve met huisvestingsproblemen bij deze jongeren, kampen ze ook met inkomensproblemen. Jongeren die geen vast woonadres hebben, kunnen moeilijk uitkering aanvragen. Er zijn talloze zwervende Antilliaanse mannen die met deze problematiek kampen en zich ervoor schamen om hulp hierbij te zoeken.

“Duna informashon for di Antillias” Een mogelijke oplossing voor bepaalde problemen is volgens de doelgroep dat men vanaf de Antillen informatie over het leven in Nederland en begeleiding moet krijgen. Dit kan ertoe toe leiden dat de Antillianen bewust worden van hun keuze om naar Nederland te komen. “Inverti den Antillias” Om de migratiecijfer terug te dringen kan Nederland in de Antillen investeren zodat er meer werk en onderwijsmogelijkheden ontstonden. De doelgroep is ook van mening dat de mentaliteit van vooral de regering moet veranderen. Men denkt in de Antillen nog steeds op hetzelfde niveau als vijftig jaar terug. Door vriendjespolitiek krijgen bepaalde mensen een hoge positie in bijvoorbeeld instellingen, maar hebben geen ervaring om het welvaartspeil te handhaven of te verhogen.

Discriminatie begint bij jezelf: Antillianen verlaten hun eiland met de gedachte dat Nederland beter is. Antillianen geven vaak ook zelf de kans gekleineerd te worden. Ze maken in de meeste gevallen geen gebruik van de kansen die ze krijgen. Dit is goed te zien tijdens trajectbegeleidingen bijvoorbeeld.

Het uitgaansleven van deze doelgroep is minimaal. Om naar feesten te gaan hebben ze geld en nieuwe kleding nodig anders gaan ze niet. Meestal blijven ze thuis en spelen gezellig spelletjes met elkaar. Het weer speelt geen rol bij deze doelgroep wat betreft het bezoeken van school, maar de meesten hebben moeite om vroeg op te staan. Zelf voor belangrijke afspraken bij instellingen komen ze te laat aan. Ondanks ze hierop worden aangewezen ziet men geen verbetering. Dit maakt dat men een verkeert beeld van hun krijgen zoals ongeïnteresseerd. Dit is toch een teken dat het weer een rol speelt in hun leven en dit heeft niet te maken dat ze een avond mens zijn. Deze jongeren moeten regelmatig gemotiveerd worden.

Deze doelgroep heeft zijn eigen normen en waarden aangehouden en ziet het zich aanpassen niet als een probleem. Ze gaan vaak met Nederlandse vrienden om, maar voelen zich toch buitengesloten. Er zijn ook autochtonen die in het criminele circuit zitten of die verkeerde dingen doen, maar die vallen niet op en worden ook niet gestigmatiseerd. Het kan ook zijn dat men niet erover wil praten om eigen mensen te

beschermen. Meestal zijn het de buitenlanders die een stempel krijgen zodra zij iets verkeerd doen. Wanneer ze iets positiefs doen wordt daar niet over gepraat. “Bo no ta tende nada positivo di Antilliano nan” Er zijn veel Antillianen die positieve dingen doen, maar daar hoor je niks ervan. Men moet die dingen publiceren zodat anderen hun als voorbeeld kan nemen. Ook Antilliaanse deskundigen kunnen een bijdrage hebben in dit stigma door van hun te laten horen en bewijzen dat wij als Antilliaan ook kunnen. Suggestie: er moeten meer Antilliaanse instellingen komen waarbij de hulpverleners en mentoren de doelgroep de weg kunnen wijzen. Er zijn wel Nederlandse instellingen die dat doen, maar die hebben wel kennis van de Antilliaanse cultuur. Deze doelgroep heeft zowel de begeleiding van Antilliaanse begeleiders als van Nederlandse begeleider zodat er de mogelijkheid ontstond van vertaling. Dit levert een aandeel aan de woordenschat van deze doelgroep.

5.5.2 Conclusie

Hieruit concluderen we dat de Antilliaanse doelgroep een kans moeten krijgen. Motiveert deze jongeren om een voorbeeld te zijn voor andere jongeren. Dit geldt ook voor Antilliaanse deskundigen die ook een voorbeeld kunnen zijn voor deze jongeren. Antilliaanse deskundigen weerbaar maken dat hun landgenoten hun nodig hebben en dat ze zich niet moeten onderscheiden van hun eigen landgenoten. De doelgroep heeft zowel een Nederlandse en een Antilliaanse begeleider nodig om hun taalbeheersing te bevorderen.

5.6 Samenvattende eindconclusie praktijkonderzoek

Uit de interviews is gebleken dat alle instellingen goed op de hoogte zijn van de belemmeringen van de integratie bij deze doelgroep zoals in ons startdocument staat beschreven. Ondanks dat instellingen op de hoogte zijn van de integratie belemmeringen en eraan hebben gewerkt, ervaren ze toch dat de doelgroep zich niet voldoende aanpast aan de Nederlandse samenleving. Wij vinden het essentieel dat instellingen ook aandacht moeten besteden aan de immateriële hulpverlening. Hier was minder sprake van. Het is ons opgevallen dat alle geïnterviewde instellingen heel veel aandacht besteden aan de materiële hulpverlening, zoals schuldhulpverlening, het regelen van huisvesting, etc, maar over het algemeen in minder mate de aandacht aan opvoeding. We zijn van mening dat instellingen die opvoedingondersteunen aan jongeren kunnen extra aandacht hieraan besteden. Uit de geïnterviewde met de doelgroep is ons gebleken dat het integratieproblematiek mogelijk te wijten is aan de opvoedingsstijl die ze van huis uit hebben meegekregen. De eerste levensjaren van een kind zijn heel essentieel voor zijn latere ontwikkeling, hierbij refereren we naar het hebben van een levensperspectief, het assertief zijn, het ontwikkelen van een eigen ik, etc.

De doelgroep is op de hoogte en ervaart de al bekende belemmeringen. Maar zijn van mening dat die op te lossen zijn als ze een kans hiervoor krijgen. Naast dit alles ziet de doelgroep het integreren niet als een probleem daarom vinden wij het noodzakelijk dat instellingen de doelgroep weerbaar maakt van dit problematiek.

Wij vinden dat de instellingen ook goed op de hoogte moeten zijn van opvoedingsstijlen en de verschillen tussen het Antilliaanse en Nederlandse opvoedingssysteem. Aan de hand hiervan kunnen hulpverleners makkelijk signaleren in hoeverre de doelgroep in debet is gebleven wat betreft hun opvoeding. De bovenstaande conclusies zijn gebaseerd op meningen en uitspraken van de geïnterviewden.

Literatuurlijst

Boeken:

- De ontwikkeling van het kind
2001, Van Gorcum, Assen *F. C. Verhulst*
- Geen snelle recepten
2003, OKU Onderzoek en Advies, in opdracht van de
Directie Jeugd en Criminaliteitspreventie,
[ministerie van Justitie](#) *Hans van Hulst*
- Allemaal andersdenkenden
2000, Uitgeverij Contact, Amsterdam *Geert Hofstede*
- Morgen bloeit de Diabaas
Moeder wensen (Opvoedingsdoelen en
Opvoedingsstijlen van Antilliaanse moeders in Nederland)
1998 Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling
Utrecht *Hans van Hulst*
- Na kaminda Antilliaanse en Arubaanse Jongeren
De dynamiek van sociale systemen, 1981 Samsom *Hetty Kook & Paul Vedder*
- De mens in thema's (Thematische behandeling van de
Menselijke levensloop), 1999, Nelissen BV *Radar Reeks*
Prof.dr.R.van der Vlist
- Lambert Rooijendijk,*
Antoinette Dijt,
Geert Jan Wijers

Rapporten:

- “Net Loke Falta” Ontbrekende schakels *Advies Commissie*
Antilliaanse
Medeburgerschap
- Rapportage Integratiebeleid Etnische minderheden 2003
Conferenties/congresrapporten *M.C.F. Verdonk*
Beleidsnotitie Integratie van de niet-westerse
migranten in Nederland *OCAN*
- VVD-tweede kamerfractie*
21-02-04
- Jaarverslag SWA 2002

Gebruikte scripties:

- Scriptie Jeugdcriminaliteit:
een product van de samenleving? 2002-2003
HHS, MWD 2002-2003 *Najia Baro en Hanneke van*
Westing
- De reïntegratie van Antilliaanse jongeren in Nederland *Noraliz Moesker*

Artikel:

- Wie is eigenlijk de Curaçaoënaar? *Hans van Hulst*

Internet:

www.google.nl

www.startpagina.nl

www.lycos.com

www.lusditrafico.nl

www.mavisalbertina.nl

www.overheid.nl

www.ocan.nl

<http://www.eur.nl/archief/1997/pb971110.html>

www.vara.nl

www.cbs.nl

Bijlagen

- Bijlage 1: Operationalisering deelvragen
- Bijlage 2: Handleiding Bon Kriá
- Bijlage 3: Schema: dat het gedrag van sociale systeem beïnvloedt

Operationalisering Deelvragen:

- Onderwijs

Taalbarrière

1. Welke opleiding heb je in de Antillen gehad? Welke klas heb je afgerond?
2. Hoe beoordeel je je taalbeheersing?
3. Bestaat er angst om de Nederlandse taal te spreken, fouten te maken of uitgelachen te worden?

Drop-outs

1. Heb je interesse voor een bepaalde opleiding of voor studeren in het algemeen?
2. Is er sprake van concentratieproblemen?
3. Kies je voor een “lekker leven” oftewel een uitkering van de Sociale Dienst of wil je liever werken?

-Werk

Het ongeschoold-zijn

1. Is het vinden van een baan moeilijk wegens het ontbreken van een opleiding?
2. Bestaat er angst voor sollicitatiegesprekken?
3. Vind je het moeilijk in teamverband te werken?

Taalbeheersing

1. Is er sprake van communicatieproblemen bij gebruik van de Nederlandse taal?
2. Heeft het te maken met je angst voor gespreksvoeringen?
3. Heb je moeite om voor je eigen belangen op te komen?

-Vrije tijd

Vrienden

1. Van welke nationaliteit zijn je meeste vrienden en tot welke leeftijdscategorie behoren ze?
2. Hoe beschrijf je je vrienden in het dagelijks leven?

Uitgaansleven

1. Doe je aan sport?
2. Wat is de meest bezochte gelegenheid bij het uitgaan?
3. Hoe vaak ga je uit en tot hoe laat blijf je stappen?

Functioneren in de samenleving

1. Wat zijn jouw hobby's? Ben je lid van een sport- of andere vereniging?
2. Welke bijdrage lever je aan de ontwikkeling van de Nederlandse samenleving?

-Huisvesting

Thuisituatie

1. Werd je opgevangen door familieleden in Nederland?
2. Omschrijf je thuisituatie bij je aankomst in Nederland (o.a. hoeveel mensen op een kamer)
3. Welke problemen heb je ervaren met familieleden?
4. Wat heb je hiervan geleerd?

Persoonlijke situatie, ontworteling, heimwee

1. Ervaar je heimwee?
2. Hoe ervaar je het weer hier in Nederland, verstoort het je dagelijks leven?
3. Tegen welke andere problemen ben je aangelopen en hoe heb je ze opgelost?
4. Zijn uw aangeleerde normen en waarden behouden bij het aanpassen in de Nederlandse samenleving?
5. Hoe ervaar je het leven in Nederland?

- Opvoedingsklimaat

1. Hoe ben je opgevoed?
2. Kom je uit een eenoudergezin en door wie ben of word je opgevoed?
3. Ben je met veel vrijheid opgevoed?
4. Wat is het verschil tussen de opvoeding die je op de Antillen hebt genoten en die in Nederland?
5. Mis je een vaderrol in je leven?
6. In hoeverre speelt je vader een rol in je leven?

-Externe factoren

Het gevoel niet welkom te zijn

1. Voel je je welkom in Nederland?
2. Bij welke instellingen/bedrijven in het bijzonder word je naar je gevoel niet geaccepteerd?
3. Hoe ervaar je dit en hoe pak je dit aan?
4. Wat is je mening over de inburgeringswet?
5. Wat doe je zelf om je aan de samenleving aan te passen?

-Toekomstperspectief

1. Wat verwacht je van de toekomst?